

VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS
NUOSPRENDIS
Lietuvos Respublikos vardu

2015 m. birželio 04 d.
Vilnius

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš kolegijos pirmininko Audriaus Cinino, teisėjų Jurgitos Mačionytės ir Stasio Lemežio, sekretoriaujant Renatai Novickienei, Violetai Budžienei, Ilonai Lonskai, dalyvaujant prokurorei Alvydui Valiukevičiui ir Ritai Vaitiekūnienei, gynėjams Jūratei Kleinauskienei ir Mindaugui Vaivada, civilinių ieškovų atstovams:

Valstybės sienos apsaugos tarnybos atstovei Linai Matulienei,
Aplinkos ministerijos atstovėms Agnei Murauskaitei, Eglei Leonavičiūtei, Redai Skirkevičiūtei, Linai Mikuckienei,
TEO LT, AB atstovui adv. pad. Mindaugui Strimaičiui,
Muitinės departamento atstovei Raimondas Dzelzienei,
vertėjoms Rimantui Skuratovič, Jekaterinai Chochlanovai, Ingridai Petrulienei, Olgai Vostrenkovai,

viešame teisiamaajame posėdyje, nedalyvaujant kaltinamiesiems išnagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje:

B. M., gim. (duomenys neskelbtini), Švenčionių mieste, lenkas, neteistas, išsiskyres, turintis aukštąjį išsilavinimą, gyvenantis Rusijos Federacijoje, Maskvos srityje, Vidnaja m., (duomenys neskelbtini), kaltinamas pagal LR BK 100 str. ir 24 str. 4 d.; LR BK 103 str. 1 d.

V. R., gim. (duomenys neskelbtini) Jelgavos mieste, rusas, neteistas, vedęs, turintis aukštąjį išsilavinimą, gyvenantis Sankt-Peterburgas, (duomenys neskelbtini), Rusijos Federacija, kaltinamas pagal LR BK 100 str. ir 24 str. 4 d.; LR BK 103 str. 1 d. ir nustatė:

B. M. ir V. R. buvo kaltinami tuo, kad tyčia, nuo 1991 m. sausio mėn. 11 d. Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos (toliau – SSRS) pradėtos ir vykdytos agresijos prieš Lietuvos Respubliką metu, subūrė sukarintą organizuotą ginkluotą grupę, pasivadinusią SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būriu, pasiskelbė, o po to SSRS Vidaus reikalų ministerijos vadovų įtakojami, vykdydami 1991 m. sausio 12 d. SSRS Vidaus reikalų ministerijos įsakymą Nr. 10 „Dėl Lietuvos TSR VRM Ypatingos paskirties milicijos padalinio perdavimo TSRS VRM vidaus kariuomenės 42 divizijos žinion“, iki 1991 m. rugpjūčio 25 d. būdami šio SSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio vadu (B. M.) ir štabo viršininku (V. R.) ir jam vadovaudami, Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai 1990 m. kovo 11 d. priėmus Aktą dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo ir atstačius Lietuvos Respublikos suverenitetą bei atkūrus jos nepriklausomybę, vykdydamas ir remdamas SSRS valstybės ir jos organizacijų - Sovietų Sąjungos komunistų partijos (toliau –SSKP) bei jos padalinio Lietuvoje - LKP/SSKP, SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio politiką, panaudojant SSRS valstybės saugumo komiteto, SSRS gynybos ministerijos, SSRS vidaus reikalų ministerijos padalinius, įskaitant ir SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties

milicijos būrį, karinius dalinius jėga nuversti teisėtą Lietuvos Respublikos valdžią, prievarta grąžinti Lietuvą į SSRS sudėtį, dideliu mastu ir sistemingai užpildinėti tarnybines pareigas vykdančias Lietuvos Respublikos valstybines įstaigas ir jų atstovus, kitus Lietuvos valstybei lojalius civilius, 1991 m. sausio 11 d. apie 24 val., Vilniuje, Maudyklos g. 5, buvusios Lietuvos Respublikos VRM Ypatingos paskirties milicijos padalinio bazės kartu su B. M. ir V. R., A. S., ir ikiteisminio tyrimo metu nenustatytų pavaldžių iki 32 asmenų grupe, padedant ikiteisminio tyrimo nenustatytiems SSRS ginkluotųjų pajėgų kariškiams, pagrobę šaunamuosius ginklus, šaudmenis, amuniciją ir kitą jiems patikėtą turtą, ir 1991 m. sausio 12 d. apie 3 val. 45 min., veikdami kartu organizavę bei patys grupėje su A. S. ir kitais dviem ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, būdami ginkluoti šaunamaisiais ginklais – automatais AKSU, pistoletais PM, apgaulės būdu patekę į Lietuvos Policijos akademijos pastatą, Vilniuje, Valakampių g. 5, ir tokiu būdu jį užgrobę bei kartu su minėtais ir kitais SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariais laikydami jį užvaldę iki 1991 m. rugpjūčio 25 d., **organizavo ir vykdė nusikaltimus žmoniškumui, pasireiškusių tarptautinės teisės draudžiamu elgesiu su žmonėmis ir karo nusikaltimus, pasireiškusių sunkiu tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų sunkiu sužalojimu, bauginimo ir teroro priemonių naudojimu, neteisėtu asmenų laisvės suvaržymu ir atėmimu, neteisėtu civilių asmenų turto atėmimu**, o būtent:

(1) **B. M. ir V. R.** 1991 m. sausio 27 d. ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų, siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų veiklą, o tuo pačiu - Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, organizavo ir įsakė šio būrio nariams J. S., G. C., V. L. ir kitiems ikiteisminio tyrimo metu nenustatytiems šio būrio nariams grupėje, kurią sudarė iki 8 asmenų (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), vadovaujamiems SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nario E. P., panaudoti bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos Muitinės departamento pareigūnus, t.y. šiems SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariams **1991 m. sausio 27 d. apie 19 val. 30 min. įvykdyti Lietuvos Respublikos Muitinės departamento Vilniaus muitinės Lavoriškių posto ir jame budėjusių muitinės pareigūnų R. J., V. K. ir P. M., vykdžiusių tarnybines veiklas, ginkluotą užpuolimą**, kurio metu minėti SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai, būdami ginkluoti šaunamaisiais ginklais - automatais AKSU, pistoletais PM, užpuolė, šaudė iš automatų į posto patalpas, naudojo prieš minėtus muitinės pareigūnus smurtą, stumdydami juos automatų buožėmis, suduodami jiems smūgius kojomis į įvairias kūno vietas, tuo padarydami V. K. kraujosruvą krūtinės dešinėje pusėje, kas atitinka nežymų sveikatos sutrikdymą, R. J. ir P. M. sukeldami fizinį skausmą, taip pat atliko neteisėtą muitinės posto patalpų ir nukentėjusiųjų muitinės pareigūnų asmens kratas, t.y. kaltinami padarę **nusikalstamą veiklą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.**

(2) **B. M. ir V. R.**, tęsdami savo nusikalstamą veiklą, 1991 m. sausio 27 d., ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje kartu, siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų veiklą, o tuo pačiu - Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, organizavo ir įsakė šio būrio nariams J. S., G. C., V. L. ir kitiems ikiteisminio tyrimo metu nenustatytiems šio būrio nariams grupėje, kurią sudarė iki 8 asmenų (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), vadovaujamiems SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nario E. P., panaudoti bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos Muitinės departamento pareigūnus, t.y. šiems SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariams **1991 m. sausio 27 d. apie 20 val. 25 min. įvykdyti Lietuvos Respublikos Muitinės departamento Vilniaus muitinės Medininkų posto ir jame budėjusių muitinės pareigūnų J. Ž., Petro-A. M., R. G. ir R. K., vykdžiusių tarnybines veiklas, ginkluotą užpuolimą**, kurio metu minėti SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai, būdami ginkluoti šaunamaisiais ginklais - automatais AKSU, pistoletais PM, užpuolė Lietuvos Respublikos Muitinės departamento Vilniaus muitinės Medininkų postą ir jame budėjusius minėtus muitinės

pareigūnus, šaudė iš automatų į posto patalpas, ikiteisminio tyrimo nenustatytam SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariui sudavus automato buože J. Ž. į galvą, jam buvo padaryta kraujosruva bei nubrozdirjimai kaktoje, dešiniame rieše ir plaštakoje, kas atitinka nežymų sveikatos sutrikdymą, atliko neteisėtą J. Ž., Petro-A. M., R. G. ir R. K. asmeninę ir muitinės posto patalpų kratą, t.y. kaltinami padarę *nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.*

(3) **B. M. ir V. R.**, tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje, tyčia, vykdydami ir remdami agresiją prieš Lietuvos Respubliką vykdžiusios SSRS ir jos represinių karinių, saugumo ir ginkluotų milicijos struktūrų vykdytą politiką dideliu mastu arba sistemingai užpuldinėti SSRS įstatymų ir jos valdžios nepripažįstančius civilius ir Lietuvos Respublikos institucijų pareigūnus Lietuvos Respublikos teritorijoje, organizavo jų persekiojimą dėl politinių motyvų, neteisėtą jų sulaikymą, areštą ir kitokį jų laisvės atėmimą, o jų įsakymu SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai A. A., M. V., V. L. ir kiti du ikiteisminio tyrimo metu nenustatyti asmenys, ginkluoti šaunamaisiais ginklais - automatais AKSU, Vilniuje, Valakampių g., **1991 m. kovo 10 d. apie 21 val. sustabdė automobiliu UAZ v/n** (duomenys neskelbtini) **važiuosį A. M. ir iš jo pateiktų dokumentų įsitikinę, kad jis yra Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos departamento darbuotojas, neteisėtai jį sulaikė, taip atimdami jo laisvę, ir pristatė jį į SSRS ginkluotojų pajėgų Vilniaus m. garnizono komendantūros daboklę**, iš kur A. M., išbuvęs ne mažiau kaip 6 valandas, pabėgo, taip pat - atliko jo asmens ir automobilio kratą, kurios metu rado ir neteisėtai paėmė mažo kalibro šautuvą "Vostok" Nr. C595, 400 Lt vertės asmeninius daiktus, automobilį UAZ v/n 48-28 LIT, t. y. kaltinami padarę *nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 24 str. 4 d. ir 100 str.*

(4) **B. M. ir V. R.**, tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje, tyčia, vykdydami ir remdami agresiją prieš Lietuvos Respubliką vykdžiusios SSRS ir jos represinių karinių, saugumo ir ginkluotų milicijos struktūrų vykdytą politiką dideliu mastu arba sistemingai užpuldinėti SSRS įstatymų ir jos valdžios nepripažįstančius civilius ir Lietuvos Respublikos institucijų pareigūnus Lietuvos Respublikos teritorijoje, organizavo jų persekiojimą dėl politinių motyvų, neteisėtą jų sulaikymą, areštą ir kitokį jų laisvės atėmimą, o jų įsakymu A. G., T. D. ir kiti ne mažiau kaip keturi ikiteisminio tyrimo metu nenustatyti SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai, kurių tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, būdami ginkluoti šaunamaisiais ginklais – automatais AKSU, **1991 m. kovo 11 d. apie 2 val. Vilniuje, Valakampių g. užpuolė Lietuvos Respublikos policininkus V. A. ir R. A., vykdžiusius tarnybinę veiklą, neteisėtai juos nuginklavo, atimdami V. A. tarnybinį ginklą - pistoletą** (duomenys neskelbtini), **8 kovinius šovinius, tarnybinę radijo stotį "Viola" Nr.** (duomenys neskelbtini), **dujų balionėlį, R. A. tarnybinį ginklą pistoletą** (duomenys neskelbtini), **8 kovinius šovinius, be to – 54 Lt vertės jo asmeninius daiktus, o po to V. A. ir R. A. neteisėtai sulaikė, atimdami jų laisvę** ir pristatydami juos į SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio užgrobtą Lietuvos Policijos akademijos pastatą, kur neteisėtai laikė juos iki 1991 m. kovo 11 d. maždaug 6 val., t. y. kaltinami padarę *nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 24 str. 4 d. ir 100 str.*

(5) **B. M. ir V. R.**, tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų, tyčia, vykdydami ir remdami agresiją prieš Lietuvos Respubliką vykdžiusios SSRS ir jos represinių karinių, saugumo ir ginkluotų milicijos struktūrų vykdytą politiką dideliu mastu arba sistemingai užpuldinėti SSRS įstatymų ir jos valdžios nepripažįstančius civilius ir Lietuvos Respublikos institucijų pareigūnus Lietuvos Respublikos teritorijoje, organizavo jų persekiojimą dėl politinių motyvų, neteisėtą jų sulaikymą, areštą ir kitokį jų laisvės atėmimą, o jų įsakymu SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio narys M. V. kartu su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais ne mažiau kaip aštuoniais (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas) šio būrio nariais, būdami ginkluoti šaunamaisiais ginklais - automatais AKSU, **1991 m. kovo 11 d., apie 2 val.15 min. Vilniuje, Valakampių miške užpuolė ir sulaikė Lietuvos**

Respublikos VRM greitojo reagavimo rinktinės "Aras" policininkus A. B., A. I., A. B. ir S. P., vykdžiusius tarnybinę veiklą, juos nuginklavo, atimdami jų tarnybinius ginklus - 4 automatus Nr. (duomenys neskelbtini) ir 120 kovinių šovinių, po to minėtus Lietuvos Respublikos policijos pareigūnus neteisėtai sulaikė, atimdami jų laisvę ir pristatydami juos į SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio užgrobtą Lietuvos Policijos akademijos pastatą, kur laikė juos iki 1991 m. kovo 11 d. maždaug 4 val., t. y. kaltinami padarę nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 24 str. 4 d. ir 100 str.

(6) B. M. ir V. R. tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdamas iš anksto susitarusių asmenų grupėje, tyčia, vykdydami ir remdami agresiją prieš Lietuvos Respubliką vykdžiusios SSRS ir jos represinių karinių, saugumo ir ginkluotų milicijos struktūrų vykdytą politiką dideliu mastu arba sistemingai užpuldinėti SSRS įstatymų ir jos valdžios nepripažįstančius civilius ir Lietuvos Respublikos institucijų pareigūnus Lietuvos Respublikos teritorijoje, organizavo jų persekiojimą dėl politinių motyvų, neteisėtą jų sulaikymą, areštą ir kitokį jų laisvės atėmimą, o jų įsakymu SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai M. V., O. Š. kartu su kitais šio būrio nariais, kurių buvo iki 20-ies (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), būdami ginkluoti automatais AKS 74 U, 1991 m. kovo 18 d. apie 2 valandą, Vilniuje, Sierakausko g., žinodami, kad A. B. ir V. J. yra Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos departamento pareigūnai, sustabdė tarnybiniu automobiliu važiuojančius Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos departamento pareigūnus A. B. ir V. J., vykdžiusius tarnybinę veiklą, juos užpuolė, padarydami jų asmens ir automobilio kratas, atimdami jų tarnybinius šaunamuosius ginklus - pistoletus (duomenys neskelbtini) lygiavamzdį šautuvą ir automobilį VAZ (duomenys neskelbtini), o po to A. B. ir V. J. neteisėtai sulaikė, atimdami jų laisvę, ir nugabeno į SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio užgrobtą Lietuvos Policijos akademijos pastatą, kur neteisėtai atimdami laisvę, juos laikė iki 1991 m. kovo 18 d. maždaug 12 val., t. y. kaltinami padarę nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 24 str. 4 d. ir 100 str.

(7) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdamas iš anksto susitarusių asmenų, operatyvinių-taktinio padalinio vadu A. S. tyčia, vykdydami ir remdami agresiją prieš Lietuvos Respubliką vykdžiusios SSRS ir jos represinių karinių, saugumo ir ginkluotų milicijos struktūrų vykdytą politiką dideliu mastu arba sistemingai užpuldinėti SSRS įstatymų ir jos valdžios nepripažįstančius civilius ir Lietuvos Respublikos institucijų pareigūnus Lietuvos Respublikos teritorijoje, organizavo jų persekiojimą dėl politinių motyvų, neteisėtą jų sulaikymą, areštą ir kitokį jų laisvės atėmimą, siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinės institucijų veiklą, o tuo pačiu - Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, organizavo, o jų įsakymu SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai D. D., T. D., A. G., G. T., A. B. Kokajev, V. P., M. A., D. B., G. C. 1991 m. kovo 20 d., apie 18 val. 30 min. Vilniuje, Liepkalnio g., būdami ginkluoti šaunamaisiais ginklais, panaudojo bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos departamento pareigūnus ir atliko smurtinius veiksmus, kuriais siekė nužudyti žmones arba padaryti jiems sunkius kūno sužalojimus, t.y. užpuolė, šaudydami iš kovinių ginklų į automobiliu KAVZ, v/n (duomenys neskelbtini), važiuosius Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos departamento pareigūnus M. M., F. P., G. D., K. P., R. M., D. L., J. K., vykdžiusius tarnybinę veiklą, o pastariesiems nesustojus, persekiojo jų automobilį, šaudydami į jį iš automatinių šaunamųjų ginklų, iki Pylimo gatvės. Šaudymo metu ikiteisminio tyrimo nenustatytas SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio narys peršovė G. D. abi kojas ir tarpvietę, padarydamas aklinę tarpvietės šautinį sužalojimą su likusiu svetimkūniu apie 5 cm. nuo varpos šaknies į dešinę, kas atitinka nesunkų sveikatos sutrikdymą, bei abiejų šlaunų viršutinių trečdalių vidinių paviršių po vieną kiauryminį sužalojimą su įėjimo ir išėjimo angomis, kas atitinka nežymų sveikatos sutrikdymą. Automobiliui sustojus dėl peršautų padangų Pylimo g., prie namo Nr. 6, Vilniuje, minėti SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai toliau šaudė ir persekiojo bėgančius Lietuvos

Respublikos Krašto apsaugos departamento darbuotojus M. M., F. P., G. D., K. P., R. M., D. L., J. K. ir sulaikydami F. P., ikiteisminio tyrimo nenustatyti SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariai sudavė jam rankomis, kojomis ir automato buožėmis smūgius į įvairias kūno vietas, padarydami dešiniųjų V-VI-VII šonkaulių lūžimus ir galvos smegenų sukrėtimą, kas atitinka nesunkų sveikatos sutrikdymą, bei muštinę kairio momens žaizdą, kas atitinka nežymų sveikatos sutrikdymą, po to neteisėtai sulaikė F. P., o taip pat suduodami smūgius automato buože į nosį, pilvą, nugarą, juosmens sritį sulaikė M. M., atimdami jų laisvę, ir atliko neteisėtą jų asmens kratą, sugadino autobusą KAVZ v/n (duomenys neskelbtini) , padarydami tuo turtinę žalą už 8995,61 Lt sumą, t.y. kaltinami padarę *nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 24 str. 4 d. ir 100 str. ir 103 str. 1 d. (idealią nusikalstamą veiką sutaptis).*

(8) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą, būdami ginkluoti PM markės pistoletais ir veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje, kartu su operatyvinio-taktinio padalinio vadu A. S. ir kitais ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais šio ginkluoto būrio nariais, grupe iki 20 asmenų (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), siekdami sutrikdyti valstybinių institucijų veiklą, o tuo pačiu Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką ir turėdami tikslą tokiu būdu susilpninti Lietuvos valstybę, naudojo bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos tarnybos pareigūnus, t.y. kartu su paminėtais savo vadovaujamo SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariais, ginkluotais šaunamaisiais ginklais - automatais AKSU, pistoletais PM, **1991 m. gegužės 5 d., apie 23 val. užpuolė Šalčininkų pasienio užkardos Tabariškių postą ir jame budėjusius pareigūnus J. Š., A. K., A. K., A. A., vykdžiusius tarnybinę veiklą, atliko neteisėtą jų asmens kratą, grasino jiems sudeginti pasienio posto patalpas, reikalavo uždaryti postą, atliko smurto veiksmus, kurių metu nupjovė telefono laidus, atėmė dujinį balionėlį ir keturias tarnybines gumines lazdas**, t.y. kaltinami padarę *nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.*

(9) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą, būdami ginkluoti PM markės pistoletu ir veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje kartu su, operatyvinio - taktinio padalinio vadu A. S., siekiant sutrikdyti valstybinių institucijų veiklą, o tuo pačiu Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką ir turint tikslą tokiu būdu susilpninti Lietuvos valstybę, įsakė pavaldiems būrio nariams: V. P., V. B., I. B., S. L., A. Š., J. S., V. P., A. K., G. G., I. K., I. J., G. T., G. C., dalyvaujant Latvijos Ypatingos paskirties milicijos būrio nariui S. P. ir kitiems ikiteisminio tyrimo nenustatytiems asmenims (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), naudoti bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos Muitinės departamento ir Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos tarnybos pareigūnus, t.y. būdami ginkluoti automatiniais šaunamaisiais ginklais AKSU, pistoletais PM, **1991 m. gegužės mėn. 23 d. apie 7 val. 30 min. užpuolė Zarasų pasienio užkardos ir Zarasų muitinės Smėlynės postą ir jame budėjusius, tarnybinę veiklą vykdžiusius valstybės pareigūnus S. B., A. J., A. G., A. Š., V. B., A. J., G. Š., E. M., G. V., grasinant jiems šaunamaisiais ginklais, suduodant smūgius rankomis, kojomis, automatų buožėmis, atliko neteisėtas kratas, užvaldė 30 Lt vertės G. V. asmeninius daiktus, subraižė V. B. automobilio kėbulą, išpylė iš jo benzina, tuo padarant jam 55,16 Lt žalą, visiškai sunaikino padegimo būdu tarnybines pasienio ir muitinės posto patalpas, tuo padarant Zarasų muitinei 135, 24 Lt., o Zarasų pasienio užkardai 153,72 Lt žalą**, t.y. kaltinami padarę *nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.*

(10) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje, siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų veiklą, o tuo pačiu - Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, B. M. organizavus ir įsakius, o V. R. asmeniškai vadovaudaujant SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio narių grupei iš būrio narių G. C., V. L. ir kitų ikiteisminio tyrimo metu nenustatytų 10-15 (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas) šio būrio narių, panaudojo bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos Muitinės departamentą ir Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos tarnybą ir jų pareigūnus ir tokiu būdu siekė susilpninti Lietuvos valstybę, būdami ginkluoti automatiniais šaunamaisiais ginklais ir pistoletais

PM, 1991 m. gegužės 24 d. apie 23 val. 50 min. užpuolė Lietuvos Respublikos Muitinės departamento Vilniaus muitinės ir Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos tarnybos Lavoriškių postą ir jame budėjusius pareigūnus P. S., S. A., V. J., G. K. ir A. M., vykdžiusius tarnybinę veiklą ir grasindami šaunamaisiais ginklais, suduodami smūgius rankomis, kojomis, automatu buožėmis, neteisėtai atliko minėtų Lietuvos Respublikos muitinės ir pasienio apsaugos tarnybos pareigūnų asmens ir Lavoriškių posto patalpų kratas, užvaldė smulkius jų asmeninius daiktus, nuplėšė ir padegė Lietuvos Respublikos valstybinę vėliavą, sulaužė ir padegant visiškai sunaikino tarnybines minėto posto patalpas, tuo padarant Vilniaus muitinei 384,97 Lt. turtinę žalą, o pasienio apsaugos tarnybai 333,3 Lt. žalą, t.y. kaltinami padarę nusikalstamą veiklą, numatyta Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.

(11) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdamas iš anksto susitarusių asmenų grupėje, siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų veiklą, o tuo pačiu - Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, R. M. organizavus ir įsakius, o V. R. asmeniškai vadovaudaujant SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio narių grupei iš būrio narių G. C., V. L. ir kitų ikiteisminio tyrimo metu nenustatyty 10-15 (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas) šio būrio narių, panaudojo bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos tarnybos pareigūnus ir Lietuvos Respublikos Muitinės departamento Vilniaus muitinės pareigūną, ir tokiu būdu siekė susilpninti Lietuvos valstybę, būdami ginkluoti automatiniais šaunamaisiais ginklais ir pistoletais PM, 1991 m. gegužės 25 d. naktį, apie 00 val. 30 min. užpuolė Vilniaus rajono pasienio apsaugos tarnybos Šumsko pasienio kontrolės postą ir jame budėjusius pasienio pareigūnus G. Ž., J. K., P. T. ir muitinės pareigūną V. Č., vykdžiusius tarnybinę veiklą, grasindami šaunamaisiais ginklais, suduodami smūgius rankomis, kojomis, automato buožėmis, sukėlė fizinį skausmą užpultiems pasienio posto pareigūnams, neteisėtai atliko jų asmens ir patalpų kratas, padegdami visiškai sunaikino Šumsko pasienio kontrolės postą, tuo padarydami 333,3 litų žalą pasienio apsaugos tarnybai, t.y. kaltinami padarę nusikalstamą veiklą, numatyta Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.

(12) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdamas iš anksto susitarusių asmenų grupėje V. R., B. M. įsakymu, siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinių veiklą, o tuo pačiu - Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, R. M. organizavus ir įsakius, o V. R. asmeniškai vadovaudaujant SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio narių grupei iš būrio narių G. C., V. L. ir kitų ikiteisminio tyrimo metu nenustatyty 10-15 (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas) šio būrio narių, panaudojo bauginimo ir teroro priemones prieš Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos tarnybos ir Lietuvos Respublikos Muitinės departamento Vilniaus rajono muitinės pareigūnus ir tokiu būdu siekė susilpninti Lietuvos valstybę, būdami ginkluoti automatiniais šaunamaisiais ginklais ir pistoletais PM, 1991 m. gegužės 25 d. naktį, apie 1 val., užpuolė Medininkų pasienio kontrolės postą ir jame buvusius, tarnybinę veiklą vykdžiusius pareigūnus Tomą Lietuvninką, R. Ž., A. R., Juozą-V. V., grasindami šaunamaisiais ginklais, suduodami smūgius kojomis Tomui Lietuvninkui į įvairias kūno vietas, padarydami jam VII ir VIII dešinės pusės šonkaulių lūžimą pažastinėje linijoje su dešinio plaučio sužalojimu, lydimu oro krūtinplėvės ertmėje ir po oda susikaupimu ir plaučio suspaudimu bei kraujo išsiliejimu į krūtinplėvės ertmę ir krūtinės ląstos odos nubrozdinimus, kas atitinka nesunkų sveikatos sutrikdymą, taip pat sudavė smūgius kojomis Juozui-V. V., po to sunaikino Lietuvos Respublikos valstybės vėliavą, sulaužė ir padegė tarnybines posto patalpas, tuo padarydami Vilniaus muitinei 396, 86 Lt žalą, o pasienio apsaugos tarnybai - 333,3 Lt žalą, t.y. kaltinami padarę nusikalstamą veiklą, numatyta Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.

(13) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą ir siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų veiklą, pakirsti ir sutrikdyti Lietuvos Respublikos ūkio šakos – ryšių veiklą, sunaikinti valstybinį turtą ir tokiu būdu, naudojant bauginimo ir teroro priemones, susilpninti Lietuvos valstybę, pažeisti Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu

paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdamas iš anksto susitarusių asmenų grupėje kartu su operatyvinio-taktinio padalinio vadu A. S., organizavo ir kartu su kitais SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariais I. J., I. B., G. Š., P. F., A. A., M. B., M. V., T. L., S. S., I. K., D. B., K. D., R. P., A. T., O. A., R. M. ir ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, viso grupė iki 35 asmenų, ginkluotų automatais AKSU, rankiniais kulkosvaidžiais, pistoletais PM, vadovaujamų I. J., panaudojo visuomenės bauginimo ir teroro priemones, t. y. **dalyvavo 1991 m. birželio 26 d. apie 16 val. 30 min. Vilniuje, Savanorių pr. 28A įvykdytame Lietuvos Respublikos valstybinio telegrafo ir telefono centro užpuolime ir jo užgrobime. Šio užpuolimo metu, jis kartu su minėtais SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariais apsupo Lietuvos Respublikos valstybinio telegrafo ir telefono centro pastatą, privertė centro darbuotojus pasitraukti iš darbo vietos, išjungdami telegrafo, telefono aparatūros elektros maitinimą ir tuo padarė centrui 578,49 litų žalą bei tuo sutrikdė Lietuvos Respublikos valstybinio telegrafo ir telefono centro veiklą**, t.y. kaltinami padarę nusikalstamą veiklą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.

(14) B. M. ir V. R., tęsdami savo nusikalstamą veiklą, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje, organizavo visuomenės bauginimo ir teroro priemonių panaudojimą, t.y. veikdami grupėje kartu su SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariais M. V., G. C. ir ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais šio būrio nariais ir SSRS armijos kariškiais, viso grupė iki 20 asmenų (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), ginkluotų automatiniais šaunamaisiais ginklais automatais AKSU, pistoletais PM, kovinėmis pėstininkų mašinomis, koviniu šarvuočiu bei dviem UAZ markės automobiliais **1991 m. rugpjūčio 19 d. apie 14-15 val. įvykdė buto, esančio gyvenamajame name, adresu** (duomenys neskelbtini), **Vilniuje, kuriame gyveno civilis asmuo Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos departamento darbuotojas K. M., užpuolimą**, kurio metu SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariui G. C. likus prie vieno iš UAZ automobilių, o ikiteisminio tyrimo metu nenustatytiems sovietų armijos kariškiams apsupus minėtąjį gyvenamąjį namą, SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio narys M. V. grupėje su kitu ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariu ir ikiteisminio tyrimo nenustatytais SSRS armijos kariškiais, įsibraudami į nurodyto gyvenamojo namo butą Nr.142, kuriame gyveno Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos departamento darbuotojas K. M., jo **motinos V. M. akivaizdoje atliko smurto veiksmus - neteisėtą kratą, kurios metu užvaldė svetimą civilių asmenų turtą**: V. M. 1130 rublių, sportinius batelius, padarydami jai 13,30 litų turtinę ir moralinę žalą, K. M. medžioklinį šautuvą IŽ 27E, optinį taikiklį medžiokliniam šautuvui, žibintą, geltono metalo vyrišką žiedą, televizorių "Šilelis", fotoaparata "Zenit" su papildomu objektyvu, dvejus žiūronus, telefono aparatą, pirštines, elektrinį gražtą, sportinius batelius, asmens dokumentus, laikrodį 122 ČC, medžioklinį peilį, raktus nuo seifo, automobilio ir garažo, sidabrinės monetas iki 7 vnt. (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), 2 antikvarinius šaukštus, tuo padarydami jam žymią 2500 litų žalą, o taip pat - **Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos departamento turtą - tris pistoletus TT, 3 revolverius "Nagan", nenustatyta kiekį šaudmenų, 5 radijo stotis "Lion", 5 radijo stotis "Kaktus", vieną radijo stotį P-105M, radijo stočių pakrovėją 66P1, tuo padarydami Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos departamentui 315,84 litų žalą**, t.y. kaltinami padarę nusikalstamą veiklą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.

(15) B. M. ir V. R. tęsdami savo nusikalstamą veiklą ir siekdami sutrikdyti Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų veiklą, pakirsti ir sutrikdyti Lietuvos Respublikos ūkio šakos – ryšių veiklą, sunaikinti valstybinį turtą ir tokiu būdu, naudojant bauginimo ir teroro priemones, susilpninti Lietuvos valstybę, pažeisti Lietuvos Respublikos Laikinuoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ir visuomeninę tvarką, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, veikdami iš anksto susitarusių asmenų grupėje, organizavo ir kartu su kitais SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariais V. M., B. Ž., A. S., A. Š., J. T., A. K., A. A., M. B., M. V., T. L., V. M., M. R. ir ikiteisminio

tyrimo metu nenustatytais kitais SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariais, viso grupė iki 60 asmenų (tikslus skaičius ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas), asmeniškai jiems vadovaudami, būdami ginkluoti ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais koviniais šaunamaisiais ginklais ir minėtiems SSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio nariams taip pat būnant ginkluotiems šaunamaisiais automatiniais ginklais automatais AKSU, rankiniais kulkosvaidžiais, pistoletais PM, *dalyvavo 1991 m. rugpjūčio 19 d. apie 15 val. 20 min. Savanorių pr. 28A, Vilniuje, buvusio Lietuvos Respublikos valstybinio telegrafo ir telefono centro užpuolime, kurio metu apsupo pastatą, priverstė šios valstybinės įstaigos darbuotojus pasitraukti iš savo darbo vietų, padarė centrui 381,34 litų žalą ir neteisėtai laikė užgrobę šį Lietuvos Respublikos valstybinio telegrafo ir telefono centrą iki 1991 m. rugpjūčio 19 d. 20 val., o po to neteisėtai perdavė jo kontrolę kitos valstybės, vykdžiusios agresiją prieš Lietuvos Respubliką, – SSRS ginkluotų pajėgų žinion, ir tuo sutrikdė Lietuvos Respublikos valstybinio telegrafo ir telefono centro veiklą, t.y. kaltinami padarę nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 103 str. 1 d.*

Kontekstas

Ši byla išnagrinėta kaltinamiesiems nedalyvaujant, LR BPK XXXII skyriaus nustatyta tvarka.

Kaltinamasis B. M. ikiteisminio tyrimo metu dėl pateiktų įtarimų nebuvo apklaustas.

Kaltinamasis V. R. ikiteisminio tyrimo metu dėl pateiktų įtarimų nebuvo apklaustas, tačiau byloje yra Sankt Peterburgo prokuratūros Ypatingai svarbių bylų tyrimo skyriaus tardytojo vyresn. justicijos patarėjo V. M. L. 1997-09-29 atlikta liudytojo V. R. apklausa. Šioje apklausoje V. R. nurodė, kad Vilniaus YPMB pradėjo tarnauti 1989 m. Nuo 1991 m. vasario mėn. iki 1991 m. rugsėjo mėn. ėjo Vilniaus YPMB štabo viršininko pareigas, turėjo milicijos majoro laipsnį. Tuo laiku B. M. buvo YPMB vadas, 1991 m. sausio mėn. paskirtas vykdyti šias pareigas. Jis (V. R.) buvo tiesiogiai pavaldus B. M.. 1991 m. rugsėjo mėn. jis išvyko mokytis į Maskvos SSRS VRM akademiją, iš kur jis išstojo 1992 m. ir buvo perkeltas į Novosibirsko YPMB. 1993 m. išėjo iš RF VRM struktūros ir atvyko su šeima gyventi į Sankt Peterburgą (t. 17, b.l. 99-106). 1997-10-22 papildomai apklaustas liudytoju V. R. nurodė, kad jis buvo štabo viršininkas. Štabo viršininko pareigybės funkcijoms priklausė visa kontrolė, tai yra atsakomybė už būrio tarnybą, tvarką teritorijoje, kovines pratybas, sargybos budėjimą ir t. t. Būryje jis buvo šeimnininkas. Tiesiogiai pavaldus jis buvo būrio viršininkui B. M.. Jo žinioje buvo visos miesto Valakampių rajone dislokuoto būrio teritorijoje esančios tarnybinės patalpos. Jam priklausė kabinetas 2 aukšte. 1 aukšte buvo kadrai, spec. technikos kabinetas, ginklinė, pro kurios langą išduodavo ginklus (t. 17, b. l. 107-116).

1988-12-29 Lietuvos TSR vidaus reikalų ministro generolo leitenanto S. L. įsakymu Nr. 099 „Dėl Ypatingosios paskirties milicijos būrio suformavimo“ patvirtinti Lietuvos TSR VRM ypatingosios paskirties milicijos būrio etatai. Etatai turėjo įsigaliooti nuo 1989 m. sausio 1 d. Kaip matyti, Lietuvos TSR VRM ypatingosios paskirties milicijos būrys YPMB suformuotas remiantis TSRS VRM 1988 m. spalio 3 d. įsakymu Nr. 0206 „Dėl ypatingosios paskirties milicijos būrių suformavimo“ užkirsti kelią grupinio chuliganizmo apraiškoms ir masinėms riaušėms (t. 2, b. l. 21-22).

1990-03-11 LR Aukščiausioji Taryba priėmė Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo aktą, kuriuo Lietuvos Respublika buvo vėl paskelbta nepriklausoma ir suverenia valstybe, o Lietuvos įjungimas į SSRS buvo pripažintas negaliojančiu.

Tą pačią dieną LR Aukščiausioji Taryba priėmė nutarimą „Dėl buvusių Lietuvos TSR sąjunginio-respublikinio pavaldumo valstybės valdymo organų statuso pakeitimo“, kuriuo nustatė, kad visos buvusios LTSR sąjunginio-respublikinio pavaldumo ministerijos, valstybiniai komitetai ir žinybos pavaldžios tik Lietuvos Respublikai (t. 2, b. l. 82).

1990-07-13 LR Aukščiausiosios Tarybos nutarimu patvirtintas Lietuvos policijos akademijos laikinasis statutas, kuriuo nustatyta, kad Lietuvos policijos akademija yra LR VRM

specializuota aukštoji mokymo ir mokslo įstaiga, turinti statute numatytą autonomiją ir juridinio asmens teises (t. 2, b. l. 83).

Nepavykus derybomis išspręsti klausimus, kylančius dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo, 1991-01-10 SSRS Prezidentas M. G. viešai pareikalavo, kad Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba „nedelsiant atstatytų TSRS ir LTSR Konstitucijų juridinę galią Lietuvoje“ (EŽTT 2008-02-19 sprendimas byloje Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą).

1991-01-11 SSRS lojali LKP/TSKP pranešė, kad Lietuvoje įkurtas Lietuvos „nacionalinio gelbėjimo komitetas“. Buvo pareikšta, kad šis komitetas „ima valdžią į savo rankas, rūpinsis Lietuvos ateitimi“ (LR Aukščiausiosios Tarybos 1991-01-14 nutarimas Nr. I-946).

Naktį iš 1991-01-11 į 1991-01-12 Lietuvai lojali YPMB skilo, ir dalis SSRS vadovybei lojalių pareigūnų, vadovaujami B. M., B. R. užėmė Lietuvos policijos akademijos pastatą, įkūrė čia YPMB būstinę ir pervežė ginkluotę iš ankstesnės būrio dislokacijos vietas.

LR VRM darbuotojų, perėjusių į SSRS VRM, YPMB sąraše nurodomas 84 asmenų pavardės, tarp kurių Nr. 18 yra milicijos kapitonas B. M., gim. 1957 m. ir Nr. 27 – milicijos kapitonas V. R., gim. 1956 m., pavardės (t. 2, b. l. 99-107).

LR VRM YPMB vado E. K. 1991-01-12 raporte nurodyta, kad 1991-01-11 apie 23 val. dalis VRM YPMP darbuotojų, vadovaujami padalinio štabo viršininko užgrobė padalinio administracinį ir ūkinius pastatus ir pagrobė ginklus, spec. priemones ir kitą inventorių. Iš YPMP darbuotojų į šią grupuotę perėjo milicijos kapitonas B. M., būrio vadas A. S., kapitonas V. R., milicijos kapitonas E. P. ir kiti. Viso E. K. raporte nurodyti 37 asmenys (t. 9, b.l.9-10).

1991-01-12 SSRS vidaus reikalų ministerijos įsakymu Nr. 10 „Dėl Lietuvos TSR VRM ypatingos paskirties milicijos padalinio perdavimo TSR VRM vidaus kariuomenės 42 divizijos žinion“ Lietuvos TSR VRM ypatingos paskirties milicijos padalinys laikinai perduotas TSRS VRM vidaus kariuomenės 42 divizijos žinion, tuo pačiu išsaugant galiojančią tarnybos ėjimo tvarką ir sąlygas vidaus reikalų organų eilinio ir vadovaujančio sąstato finansinį ir materialinį aprūpinimą (t. 2, b. l. 96, 97).

Nei B. M., nei V. R. nėra kaltinami 1991-01-11 – 1991-01-12 įvykdytu Lietuvos policijos akademijos užpuolimu ir LR VRM ginkluotės pasisavinimu, tačiau šie veiksmai minimi kitų kaltinime nurodytų veikų kontekste, todėl šiame nuosprendyje taip pat aptariami.

Liudytojas E. K. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 8, b.l. 13) nurodė, kad 1990-1991 m. ėjo LR VRM YPMB vado pareigas. Padalinys buvo įkurtas 1988-1989 m. SSRS VRM įsakymu tokie padaliniai buvo įkurti visose tuometinės SSRS respublikose. Jų paskirtis buvo kovoti su masiniais viešosios tvarkos pažeidimais, kovoti su organizuotu nusikalstamumu. B. M. ir V. R. buvo E. K. pavaldiniai. B. M. – štabo viršininkas, o V. R. – 4-to būrio vadas. Lietuvos YPMB padalinio būstinė ir ginklų saugykla buvo Vilniuje, Maudyklos gatvėje. Nuo 1990-03-11 padalinys buvo pavaldus LR VRM. YPMB padaliniai buvo kuriami iš žmonių, atlikusių karinę tarnybą specialios paskirties kariniuose padaliniuose, tiek desanto, tiek sausumos pajėgų, tiek jūros pajėgų. Dauguma jų buvo gimę ne Lietuvoje. Nemaža tų žmonių dalis buvo šiek tiek avantiūristinio būdo, jiems nebuvo skirtumo kur tarnauti. Juos domino tik pati tarnyba. 1991-01-12 B. M. ir V. R. perėmė visą vadovavimą padaliniui – užėmė ginklų saugyklą, pastatė sau lojalius darbuotojus. Iškvietė darbuotojus, kurie potencialiai galėjo būti lojalūs jiems, su dalinio, dislokuoto Vilniuje, Šiaurės miestelyje, parama, pervežė ginkluotę ir patys persikraustė į Lietuvos policijos akademijos pastatą. Šiaurės miestelyje buvo dislokuota SSRS VRM 42 divizija, kurios žinion po skilimo buvo perduotas YPMB. Be to, YPMB palaikė ryšius ir su kita, Vilniuje, Sapiegos g. dislokuota vadinamąja „7455“ SSRS VRM divizija. Pastarasis VRM dalinys, atkūrus nepriklausomybę, buvo pavaldus tik SSRS VRM ministrui, tačiau bendravimas su juo visiškai nenutrūko. Lietuvos policija naudojo jį baze Rūdninkuose mokymams, jų technika, šarvuočiais, mokymų metu – ir jų ginklais. Tai buvo darbiniai santykiai. Žinau, kad vėliau V. R. ir B. M. artimai bendravo su to dalinio karininkais, t. y. su „7475“. Charakterizuodamas kaltinamuosius gali pasakyti, kad V. R. niekada neslėpė antilietuviškų pažiūrų ir atvirai reiškė nepasitenkinimą dėl įvykių Lietuvoje. B. M. buvo labiau diplomatiškas, niekada neparodydavo, kad jo kažkas netenkina. Po 1990-03-11 jis buvo vienas iš iniciatorių dėl kreipimosi į

Seimą su peticija dėl lojalumo Lietuvai. Dokumentas buvo parašytas ir vėliau įteiktas Seime. YPMB skilo dėl žmogiškųjų ir politinių priežasčių. Prieš tai pastebimai išaugo YPMB pareigūnų netikrumas ir susierzinimas dėl to, kad jie buvo priversti dirbti ne savo darbą, neaiškios jų socialinės garantijos, finansavimo perspektyvos. Būrys buvo naudojamas labai dažnai, nes mitingai vyko kiekvieną dieną, buvo tiek Sąjūdžio, tiek prorusiškos „Jedinstvos“ organizacijos mitingai. YPMB buvo siunčiamas užtikrinti viešąją tvarką tuose mitinguose, tiek prie LR Seimo, tiek kitose miesto vietose. YPMB nuolat buvo tarp dviejų konfliktuojančių pusių, visi buvo suirzę. Paskutinis lašas buvo 1991-01-08 prorusiškos „Jedinstvo“ organizacijos mitingas prie LR Seimo rūmų. YPMB atsidūrė prie Seimo, buvo šturmuojama, daug YPMB pareigūnų nukentėjo, buvo suplėšyti drabužiai, padaryti įvairūs kūno sužalojimai.

Liudytojas M. M. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (3 t., b. l. 179-181, 15 t., b. l. 194-197) nurodė, kad 1991 m. ėjo Lietuvos vidaus reikalų ministro pareigas. 1991-01-11 apie 2.00 val. telefonu gavo pranešimą, kad Vilniaus YPMB užėmė Lietuvos policijos akademijos pastatą ir užgrobė ginkluotę. Su savo pavaduotoju Liubertu ir žurnaliste R. G. naktį nuvažiavo į YPMB bazę, kurią jau saugojo kažkurios iš dviejų Vilniuje dislokuotų VRM divizijos kariškiai. Susitiko su apie 30 atskilusio YPMB nariais, įkalbinėjo grįžti į ankstesnę bazę ir gražinti ginklus. YPMB nariai priekaištavo, kad per sausio 8 d. įvykius prie Seimo, kai YPMB gynė parlamentą, jie buvo sudaužyti, suplėšyti rūbai, keletas jų buvo ligoninėje ir, kad VRM juos naudoja viešajai tvarkai, nors pagal nuostatus jie buvo kuriami tam, kad galėtų dalyvauti specialiose operacijose prieš organizuotą nusikalstamumą. Atskilusios YPMB nariai atsisakė duoti priesaiką Lietuvai ir pareiškė, kad vykdys SSRS Konstitucijos reikalavimus. Šiame pokalbyje B. M. nedalyvavo. Ar buvo V. R., pasakyti negali.

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 16, b.l. 66-67) apklaustas buvęs YPMB narys T. K. nurodė, kad iki 1991-01-11 buvo YPMB seržantas. Tą dieną dirbo budinčiojo padėjėju. Naktį A. S. ir B. M. įsakė atidaryti ginklų saugyklą ir su ginklais persikraustyti į Lietuvos policijos akademijos patalpas. Paskelbė, kad būrys nuo šiol bus pavaldus SSRS VRM. Senąją bazę liko saugoti iš Šiaurės miestelio atvykę SSRS VRM daliniai. T. K. pavyko pabėgti apie 05.30 val. Jis pėsčiomis pasiekė ministeriją ir apie skilimą pranešė Lietuvos VRM vadovybei. Nuo tos dienos paliko tarnybą YPMB ir tęsė ją Lietuvos policijoje. Dėl YPMB skilimo priežasčių gali paaiškinti, kad iki to laiko YPMB buvo lojalus Lietuvos vyriausybei. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, visas YPMB, kuriame buvo apie 150 žmonių, pasirašė kreipimąsi į Aukščiausiąją Tarybą, kuriuo įsipareigojo būti lojalus atkurtai valstybei ir vykdė savo pareigas iki 1991-01-11. Prieš banditus eidavo plikomis rankomis, buvo tarp kareivių ir tarp žmonių. Per visus 1990 metus niekas neatvažiavo iš naujosios valdžios, nepasidomėjo darbo sąlygomis. Darbas su personalu nebuvo vykdomas. Algos vėlavo, nebuvo iš ko gyventi. Pats liudytojas eidavo uždarbiauti. Kelios dienos iki skilimo visas būrys budėjo, saugojo Parlamentą, įskaitant ir tuos, kurie vėliau perėjo į SSRS VRM pavaldų YPMB. Nepasitenkinimo kulminacija buvo 1991-01-08, kuomet vyrai grįžo vėl vakarą, šlapi, įsiutę. Pasakojo, kad buvo Aukščiausiosios Tarybos šturmas. Tie žmonės, įskaitant B. M. ir V. R., uždengė savimi įėjimą į Aukščiausiąją Tarybą ir būtent jie pilnu sąstatu tam neleido įvykti. O paskui dar iš savanorių gavo į nugarą vandens, kai jie jau buvo suvaldę tą minią. Turi įrašęs filmuką, kur viskas puikiai matosi.

Teisme liudytoju ir byloje Nr. 09-2-018-921 įtariamuoju apklaustas A. S. nurodė, kad iki 1991 m. sausio mėn. ėjo Vilniaus YPMB būrio vado pareigas. 1991 m. sausio 9 ar 10 d., Vilniuje, karinės komendantūros patalpose susitiko su iš Maskvos atvykusi kariuomenės generolu-leitenantu, Avčiarėnko ar Ovčiarov. Generolas domėjosi YPMB nuotaikomis – ar jie linkę vykdyti naujos Lietuvos valdžios įsakymus. Suprato, kad kariuomenė ruošiasi užiminėti pastatus. Pasakė generolui, kad greičiausiai jie pasipriešins ginklu, kadangi jų uždavinys saugoti jiems patikėtus objektus, tada generolas atsisukęs į pulkininką pasakė, kad „greičiausiai juos reikės imti pirmiausiai“. Iš to jis suprato, kad ruošiamasi užiminėti ir YPMB bazę. Grįžęs, apie pokalbį, dalyvaujant V. R., papasakojo B. M.. Šis ėmė jaudintis ir pasakė, kad naktį YPMB lieka žmonės ir gali įvykti ginkluotas susirėmimas. Sausio 11 d. pasitarime su B. M. ir V. R. nutarta pereiti į SSRS VRM pusę, nes tik tokiu būdu buvo galima išvengti kraujo praliejimo, YPMB susidūrus arba su civiliais arba su armija. Be to, jie buvo davę priesaiką SSRS Konstitucijai ir privalėjo vykdyti SSRS Vidaus reikalų

ministro įsakymus. Taip pat nusprendė imtis priemonių, kad ginklai nepatektų į Krašto apsaugos departamento rankas, nes pagal tuo metu galiojusį SSRS VRM įsakymą, KAD buvo paskelbtas neteisėta organizacija. Esamoje bazėje ginklų apsaugos nebuvo galima užtikrinti, todėl nutarė persikelti į netoli esančią tuo metu beveik tuščią Lietuvos policijos akademiją. Tokios operacijos atlikimui jiems buvo reikalinga pagalba, kad galėtų saugiai pervežti ginklus ir užtikrintų visos šios operacijos saugumą. Buvo nutarta kreiptis į VRM diviziją, esančią Šiaurės miestelyje pagalbos, kad jiems duotų kokią kuopą kareivių. Jis su B. M. nuvažiavo į Šiaurės miestelį, ten prisistatė ir buvo nuvesti pas tą patį generolą. Jie generolui pranešė apie priimtą sprendimą ir paprašė, kad duotų kareivių ir kelių sunkvežimių. Buvo sutartas laikas. Grįžo į bazę. Ten jau trise surinko visus buvusius bazėje žmones ir susirinkusiems išdėstė visą situaciją, pasiūlė pasirinkti vieną iš dviejų: arba persikelti į Policijos akademijos pastatą ir būti pavaldiems tik SSRS VRM arba likti vietoje ir laukti, kol bus įtraukti į avantiūras, t. y. susišaudymus su kareiviais ar su civiliais asmenimis. Sprendimą visiems priimti reikėjo per pusvalandį, t. y. iki 1.00 val. Apie 1.00 val. vėl visi susirinko ir iš dalyvavusių 30-35 darbuotojų, 25-28 pritarė jų planui persikelti į Policijos akademijos pastatą ir būti pavaldiems tik SSRS VRM. Tada B. M. visiems paskelbė, kad artimiausiomis dienomis jie bus oficialiai pavaldūs tik SSRS VRM ir užsiims tik tiesiogine savo veikla, t. y. kova su nusikalstamumu, o ne mitingų ir demonstracijų apsauga. Tada prasidėjo persikraustymas. Jis atidarė visus seifus, kuriuose buvo saugomi ginklai ir pradėjo pakuoti ginklus. Atvyko kariškiai su šarvuočiais, į kuriuos ir buvo sukrauti ginklai bei pervežti į naujos dislokacijos vietą. Dar tą pačią naktį sulaukė skambučio iš Maskvos, kuriuo perduotas SSRS VRM įsakymas, kuriuo YPMB vadu paskirtas B. M., o štabo viršininku – V. R.. Pats A. S. toliau liko būrio vadu.

Teisme, vadovaujantis LR BPK 276 str. 4 d. perskaityti buvusio YPMB nario E. P. parodymai, kuriuos jis davė apklausiamas teisiuuoju byloje 09-2-018-91. E. P. nurodė, kad buvo B. M. pavaduotoju personalo klausimais. Apie YPMB skilimą iš anksto nieko nežinojo. Grįžus po budėjimo prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų, naktį iš 1991-01-11 į 1991-01-12 jam į namus paskambino kažkas iš būrio bazės ir nurodė skubiai atvykti į tarnybą. Bazėje štabo viršininkas – B. M. pasakė, kad yra įsakymas iš SSRS VRM apie būrio perėjimą Vidaus pajėgų 42 divizijos karinio dalinio Nr.3404 žinion ir paklausė, ar sutinka likti. Atsakė teigiamai. Jam atvykus, bazėje jau buvo pakrauta amunicija, ginklai, kita technika persikėlimui į kitą dislokacijos vietą. Jis privalėjo sukrauti kadru skyriaus dokumentus, slaptas bylas. Susitvarkius, buvo apginkluotas pistoletu ir automatu. Visa tai vyko B. M. nurodymu, buvo pasitelkta kariškių technika iš Šiaurės miestelio. Kartu su visais persikėlė į kitą dislokacijos vietą – Policijos akademijos pastatą. YPMB skilimo naktį, būryje pasiliko apie 30 darbuotojų, o ryte prisijungus kai kuriems atvykusiems į tarnybą nariams, pasilikusių skaičius išaugo iki 50. Šių YPMB narių apsisprendimui įtakos turėjo tai, kad daugelis jautė, jog yra eksploatuojami politinės valdžios tikslais, o ne pareigoms, kurias jie turėtų vykdyti pagal YPMB paskirtį, t. y. kovoti su nusikalstamumu (t. 16, b.l.101-110).

Žemesnės grandies YPMB nariai apklausiami nurodė iš esmės tas pačias YPMB skilimo priežastis ir aplinkybes. Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti liudytojais V. M. (t. 4, b. l. 24-25), A. Z. (t. 4, b. l. 97-103, t. 4, b. l. 104-105), G. C. (t. 4, b. l. 146-154, t. 6, b.l. 16-17, t. 6, b.l. 26-28), V. K. (t. 5, b.l. 60-64) ir D. D., kurio parodymai perskaityti LR BPK 276 str. 1 d. 1 p. tvarka, nurodė, kad naktį iš 1991-01-11 į 1991-01-12 būrys su visą ginkluote persikėlė į Lietuvos policijos akademijos pastatą. Persikėlimas ir ginkluotės pervežimas įvyko su Šiaurės miestelyje dislokuoto VRM dalinio pagalba. Po skilimo B. M. ir V. R. tapo būrio vadovais ir būrys tapo pavaldus SSRS VRM.

1991-08-29 SSRS VRM įsakymu Nr. 307 Lietuvos YPMB išformuotas (t. 3, b.l. 127)

- (1) *Kaltinimas dėl 1991-01-27, 19.30 val. Lavoriškių muitinės posto ir muitinės pareigūnų R. J., V. K., P. M. ginkluoto užpuolimo.*
- (2) *Kaltinimas dėl 1991-01-27, 20.25 val. Medininkų muitinės posto ir muitinės pareigūnų J. Ž., P.-A. M., R. G., R. K. ginkluoto užpuolimo,*

(1)

Nukentėjusieji R. J., V. K. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 9, b.l. 175- 178, t. 16, b.l. 28- 32) parodė, kad 1991-01-27 budėjo Lavoriškių muitinės poste. Apie 19.30 val. P. M. išėjo patikrinti dviejų privažiavusių GAZ markės automobilių ir netrukus pasigirdo šūviai. Įsiveržė 9-10 automatais ginkluoti, juodomis uniformomis su beretėmis, rusiškai kalbantys vyrai. Išvedė visus pakeltomis rankomis ir išrikiavo prie užtvaro. Tarp užpuolikų buvo ir vienas civilis, kuris kalbėjo lietuviškai. Iškratė nukentėjusiuosius ir muitinės vagonėlį. Ieškojo ginklą. Šaudė į muitinės namelių serijomis po 5-7 šūvius iš visų pusių apie 1-2 minutes. Pamatę muitinės ženklą ant P. M. striukės ir nieko neradę, pasakė „čia ne tie“, paskutinį kartą iššovė į orą ir išvažiavo. Viskas truko apie 15- 20 minučių. Vienas iš užpuolikų nestipriai sudavė R. J. į kairę koją ir į šoną. V. K. sudavė vieną smūgį kietu daiktu į šoną.

Teismo medicininės ekspertizės aktu Nr. 496 ir 2011-12-16 specialisto apklausos protokolu nustatyta, kad V. K. padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas, pasireiškęs kraujosruva krūtinės dešinėje pusėje (t. 9, b.l. 190, t. 15, b.l. 72- 74).

1991-01-27 apžiūrėjus įvykio vietą nustatyta, kad Lavoriškių muitinės posto būdelė yra vagono tipo statinys. Langų stiklai išdaužyti. Pietinėje sienoje kiauryminės 6 mm skersmens angos. Vagonėlio viduje sudaužytas televizorius „Junostj“. Visur stiklo ir buitinių prietaisų šukės. Rašomajame stale yra aplankalai su daugybe kiauryminių ir nekiauryminių pažeidimų. Viename stalčiuje rasta kulka, panaši į Kalašnikovo automato kulka. Lubose trys kiauryminiai pažeidimai, panašūs į šautinius (t. 9, b.l. 159-171). 1991-01-28 papildomos apžiūros metu, 4-6 m atstumu nuo muitinės posto šiaurinės ir rytinės sienų rastos 4 tūtelės su pažeistomis kapsulėmis, su skaitmenimis „539“ ir „88“ (t. 9, b.l. 172-174).

Liudytojai M. T. ir V. S. (t. 10, b.l. 72, 73- 74) teisme ir ikiteisminio tyrimo metu parodė, kad 1991 m. gyveno netoli Lavoriškių muitinės posto. Beeinant iš kultūros namų juos aplenkė dvi UAZ modelio kariškos mašinos. Netrukus išgirdo pavienes trumpas šūvių serijas iš Lavoriškių posto pusės, vėliau pamatė nuvažiuojantį karišką sunkvežimį.

Liudytojas M. R. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 10, b.l. 66- 68) parodė, kad 1991 m. važiuojo iš Vilniaus į Petruliškes pro Lavoriškių muitinės postą. Poste sustabdė uniformuoti ir ginkluoti vyrai. Rusiškai paklausė, kur važiuoja ir kur gyvena, po to paleido.

Liudytojas J. V. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 10, b.l. 65) parodė, kad 1991 m. sausio mėn. apie 21- 22 val. važiuojant namo jį sustabdė prie Lavoriškių posto stovintys, rusiškai kalbantys vyrai, kurie vilkėjo uniformą, panašią į „OMON“. Iš viso buvo apie 9-10 vyrų. Tarp jų ir vienas civiliai apsirengęs, kurį vadino „Juziku“. Prie posto taip pat pastebėjo du UAZ modelio automobilius. Vyrai liepė išlipti iš automobilio, patikrino dokumentus, paklausė kur važiuoja ir paleido. Būdamas lauke girdėjo šūvius ir dūžtančio stiklo garsus, kurie sklido nuo muitinės vagonėlio pusės.

(2)

Nukentėjusieji J. Ž. P.-A. M., R. K. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 10, b.l. 13- 14, 34- 35) nurodė, kad jie ir R. G. 1991-01-27 budėjo Medininkų muitinės poste. Vakarieniaujant muitinės vagonėlyje pasigirdo beldimas. J. Ž. atidarius duris, juodomis, panašiomis į Ypatingos paskirties milicijos būrio (toliau- YPMB) uniformas, rusiškai kalbantys vyrai ištempė jį į lauką, sudavė automato buožę į galvą ir paguldė ant sniego. Šaudydami į vagonėlio langus ir į orą išvedė iš vagonėlio ir paguldė ant žemės kitus muitinės pareigūnus. Klausinėjo kas jie tokie, ar netarnauja KAM ir ar nėra ginkluoti, ar yra telefono ryšys. Apieškojo vagonėlį, muitinės pareigūnų asmeninius daiktus ir dokumentus. Ieškojo ginklą, dokumentų. Nieko neradę, po 15- 20 min. išvažiavo.

Teismo medicininės ekspertizės akte Nr. 500 ir 2011-12-16 specialisto apklausos protokole nustatyta, kad J. Ž. padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas, pasireiškęs kraujosruvomis kaktoje, dešiniame rieše ir plaštakoje (t. 10, b.l. 18, t. 15, b.l. 72- 74).

1991-01-28 apžiūrėjus Medininkų muitinės postą nustatyta, kad vagonėlio stiklai išmušti. Pietinėje sienoje yra 3 kiauryminiai pažeidimai 6 mm diametro, pažeidimų kraštai nelygūs. Įlinkę vidun. Viduje sudaužyti stiklai, apverstos kėdės, buitiniai daiktai (t. 10, b.l. 1-9). 1991-01-28 papildomai apžiūrėjus įvykio vietą rastos 8 tūtelės su pažeistomis kapsulėmis, su skaitmenimis

„539“, „88“, dar viena tūtelė rasta ant vakarų-šiaurės sienos. Ant žemės rasta deformuota kulka, viduryje yra cilindrinės formos šerdis (t.10, b.l. 10-12).

(1, 2)

Liudytoja L. K. yra mirusi. Ikiteisminio tyrimo metu liudytoja nurodė, kad 1991 m. dirbo muitinės departamente. Muitinės inspektoriai tuo metu tabelinių ginklų neturėjo ir buvo beginkliai. 1991-01-27 apie 20.15 val. jai paskambino Lavoriškių posto inspektorius V. K. ir pranešė, kad poste buvo kareiviai, viską sudaužė, šaudė, bet žmonės nenukentėjo. Liudytoja apie įvykį informavo VRM budintįjį, nes nerimavo dėl šalia esančio Medininkų muitinės posto, kuriame taip pat nebuvo telefono ryšio. Po 21.00 val. paskambino ir Medininkų posto muitininkai ir pasakė, kad ir čia 20.25 val. įvyko analogiškas užpuolimas. Viskas išdaužyta, tačiau pareigūnai sveiki, išskyrus vieną, kuriam sutrenkta galva (t. 10, b.l. 75-76).

Ekspertizės akte Nr. 105 (1991-03-07) nustatyta, kad įvykio vietoje Lavoriškių ir Medininkų muitinės postuose rasti šoviniai, tūtelės, kulkos pagamintos SSRS ir yra iššautos arba tinkamo šaudyti automatais AK-74, AKS-74, AKS-74u ir rankiniais kulkosvaidžiais RPK-74. Tūtelės iššautos iš septynių šio ginklo egzempliorių. Kai kurios iššautos iš to paties ginklo egzemplioriaus tiek Lavoriškių, tiek Medininkų muitinės postuose (t. 10, b.l. 44- 62).

Liudytojas E. P. teisme ir ankstesnio teismo bylos nagrinėjimo metu byloje Nr. 09-2-018-91 (t. 6, b.l. 180- 186) nurodė, kad kaltinimuose nurodytu laikotarpiu tarnavo Vilniaus YPMB kadru inspektoriumi. Šiam būriui, kuris 1991 m. sausio mėnesį atskilo nuo Lietuvos vyriausybei lojalus YPMB ir pakluso SSRS vadovybės įsakymams, vadovavo būrio vadas B. M. ir štabo viršininkas V. R.. 1991 m. sausio mėnesį gautas pranešimas, kad Vilniaus rajone įrengti postai, kuriuose ginkluoti žmonės stabdo ir tikrina žmones. Tokie veiksmai prieštaravo SSRS įstatymams, V. R. įsakymu dviem automobiliais būrys iš 10 žmonių išvyko patikrinti pranešimo. Vilniaus rajone, viduryje kelio privažiavo būdelę ir nuleistą kelio užtvarą. YPMB vyrai išlipo ir susiginčijo su kelių užtvėrusiais vyrais, apieškojo juos ir patalpas, ginklų nerado ir išvažiavo. Grįžtant pasikartojo analogiška situacija prie kito kelio, kur irgi buvo būdelė su nuleistu užtvaru. Ir čia apieškoję ten buvusius pasieniečius ar muitininkus, ginklų nerado ir juos paliko ramybėje. Kas vyko smulkiau pasakyti negali, nes iš automobilio nebuvo išlipęs. Grįžęs apie užduoties vykdymą atraportavo V. R., pastarasis jokio ypatingo susidomėjimo neparodė.

LR Muitinės departamento 1991-01-31 akte nustatyta, kad Lavoriškių ir Medininkų muitinės postams 1991-01-27 padaryta 1137,65 rub (11,38 Lt) žala (t. 10, b.l. 79, 111).

(3) Kaltinimas dėl 1991-03-10 LR Krašto apsaugos departamento darbuotojo A. M. užpuolimo Vilniuje, Valakampių g.

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 10, b.l. 134-135) nukentėjęsysis A. M. nurodė, kad 1991-03-10 vakare pasiskolintu tarnybiniu automobiliu UAZ kraustėsi į kitą butą. Žirmūnų rajone pamatė, kad yra sekamas. Toliau važiuojant Valakampių link vienas jį sekusių automobilių aplenkė ir sustabdė, užtvėrdamas kelią. Iššoko YPMB uniforma apsirengę žmonės. Patikrino dokumentus, iškratė nukentėjusįjį ir automobilį. Iš kažkur ištraukė į skudurą suvyniotą šautuvą ir apkaltino nelegaliai gabenant ginklus, ėmė klausinėti iš kur ginklas, reikalavo paimti jį į rankas ir apžiūrėti. Nugabeno į YPMB bazę, čia vėl reikalavo prisipažinti iš kur šautuvas, pastatė prie sienos, spardė į nugarą, pilvą. Neiškentęs smurto pasakė, kad prisiminė iš kur gavo šautuvą ir buvo nuvestas pas B. M. į kabinetą. Čia buvo 6 žmonės. Įjungė kamerą ir jo paklausė iš kur gavo ginklą. A. M. pasakė, kad yra biatlonininkas ir turi leidimą ginklui. Tada buvo pakviesti du kviestiniai, su kuriais nuėjo prie mašinos apžiūrėti jo daiktų. Nieko ypatingo neradę, jį nuvezė kartu su jam priklausančia mašina į karinę komendantūrą. Ten buvo nuvestas pas budintį, jį išrengė iki apatinių kelnių, YPMB milicininkai perdavė jo asmeninius daiktus rastus kišenėje budinčiajam. Davė susipažinti su sulaikymo protokolu, kuriame buvo nurodyta, kad jo sulaikymo priežastis – tai, kad stebėjo YPMB bazę. Pasirašydamas nurodė, kad bazės nestebėjo ir su sulaikymo motyvais nesutinka. Likęs vienas kameroje, apie 3.40 val. nakties pabėgo ir prisistatė į VRM ministeriją. Po sulaikymo nebuvo gražinti asmeniniai daiktai: akustinė kolonėlė A5-35, dvi lovos, spintelė patalynei, vaikų žaislai,

avikailiai 8vnt., sudedamas stalas-knyga, akiniai, pasas, leidimai į AT (Aukščiausioji Taryba) ir Vyriausybės pastatus, KAD pažymėjimas, 236 rub. grynųjų pinigų, striukė, raktų ryšulys. Vėliau gražinti daiktai prarado vertę, todėl žala dabartinėmis kainomis sudaro 5000 Lt. Taip pat buvo apardyta ir apgadintas tarnybinis automobilis. 1991-05-20 mašina buvo gražinta, tačiau buvo pakeistos padangos, akumulatorius, starteris, nuimtas karbiuratorius, pažeisti žibintai, trūko veidrodėlių, sėdynės atlošo. Bendra materialinė žala, vertinama 10 000 rublių.

Vilniaus pedagoginio instituto Sportinio komplekso 1993-04-19 pažymoje nurodoma, kad 1991-01-15 Vyriausybės rūmų apsaugai, KAD žinion buvo perduota 16 mažo kalibro (5,6 mm) sportinių šautuvų. Tarp kurių ir šautuvas C-595 (išimtas pas A. M. 1991-03-10), (t. 10, b.l. 183).

Teisme liudytoju ir byloje Nr. 09-2-018-91 apklaustas kaltinamuoju (t. 7, b.l. 78-86) A. S. nurodė, kad LR KAD darbuotojas buvo sulaikytas pastebėjus, kad pro YPMB postus į vieną ir į kitą pusę pravažiuoja tas pats UAZ automobilis. Tada YPMB operatyvinė grupė sulaikė mašiną, kad patikrintų dokumentus. Patikrinimo metu ant sėdynės rado biatlono šautuvą. Leidimo ginklui nebuvo, todėl vairuotoją sulaikė ir pristatė į YPMB bazę. Fizinis smurtas nebuvo naudojamas. Jis buvo apklaustas, patikrintas automobilis, viskas nufilmuota. A. M. aiškino, kad į vasarnamį vežė baldus. Dar vėliau kažkieno nurodymu A. M. nuvežtas į komendantūrą. Jo automobilis buvo sulaikytas dėl netvarkingų dokumentų.

YPMB narių M. V. ir V. L. 1991-03-10 pasiaiškinimuose nurodoma, kad 1991-03-10 jie sustabdė įtartina automobilį, kelis kartus pravažiavusį pro YPMB bazę. Juos pasitiko su ginklu rankose to automobilio vairuotojas ir grasino į juos šauti. Šis žmogus buvo nuginkluotas, sulaikytas ir pristatytas į bazę. Mažo kalibro šautuve buvo du 5,6 mm kalibro šoviniai (t. 10, b.l. 187-188, 190-191).

*(4) Kaltinimas dėl 1991-03-11 Lietuvos Respublikos policininkų V. A. ir R. A. užpuolimo
Vilniuje, Valakampių g.*

Teisme, vadovaujantis LR BPK 276 str. 4 d., perskaityti nukentėjusiųjų V. A. ir R. A. parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo metu. Nukentėjusieji nurodė, kad įvykio metu dirbo Lietuvos policijoje. 1991-03-11 buvo paskirti dirbti palaikant viešąją tvarką Žirmūnuose. Tarnybos metu turėjo savo tabelinius pistoletus „Makarov“ su dviem apkabom šovinių, radijo stotį „Viola“, iš spec. Priemonių – guminę lazda ir dujų balionėlių. Lazdą turėjo ir Alminauskas. Po tarnybos, apie 2 val. nakties, R. A. nuosavu automobiliu vyko į Valakampius priduoti ginklus ir spec. priemones. Pakeliui, viaduko kelkraštyje pamatė stovintį „UAZ“ markės automašiną geltonos spalvos su mėlyna juosta ir užrašu rusiškai „milicija“. Prie šios mašinos stovėjo 5 ar 6 YPMB vyrai, apsirengę maskuojamąja uniforma su beretėmis. Vienas iš grupės juos sustabdė. Liepė išlipti iš automobilio, apieškojo, nuginklavo. Nuvedė į savo būstinę. Buvo atvesti į B. M. kabinetą, kur be jo buvo dar keli milicininkai ir civiliai. Vienas iš civilių filmavo. B. M. pareiškė, kad nukentėjusieji neblaivūs. Patikrino tarnybinius pažymėjimus, kažkam paskambino. Nukentėjusieji buvo nuvesti prie budinčiojo ir čia laukė apie 3-4 val., kol atvyko YPMB lydimas nukentėjusiųjų būrio vadas Palankius. Maždaug po 15 minučių, Palankiui grįžus po pokalbio antrame aukšte, jiems visiems buvo leista išvykti. Ginklai nebuvo gražinti, taip pat dingo ir V. A. automobilyje buvę jo asmeniniai daiktai. Paimti daiktai negražinti (t. 11, b.l. 7-9, 13-15).

Medicininės apžiūros metu alkoholio vartojimo faktui ir girtumo laipsniui nustatyti protokoluose Nr. 667 ir 666 nustatyta, kad V. A. ir R. A. blaivūs. (t. 11, b.l. 6, 12)

YPMB narių A. G., T. Z. D. 1991-03-11 raportuose nurodyta, kad buvo sulaikyti viršila Alminauskas ir seržantas Armonas, kurie buvo neblaivūs ir turėjo ginklus (t. 11, b.l. 19-20, 24-25).

1993-06-25 Klaipėdos m. VPK inspekcijos vyr. inspektorius E. P. tarnybiniame pranešime nurodyta, kad informaciją apie sulaikytus milicininkus jis gavo naktį apie 3 val. Jis nuvyko prie akademijos pastato, kur bazavosi YPMB. Ten jis buvo apkumščiuotas ir nuvestas į patalpas pas vadą B. M.. Pastarasis aiškino, kad sulaikytieji yra girti. Ir po neilgo ginčo (girti jie ar ne), leido jiems išeiti, tačiau ginklų neatidavė motyvuodamas, kad pats atiduos VRM ministrui. Buvo surašytas ginklų išėmimo protokolas. Iš karto po įvykio nuvažiavo patikrinti girtumo ir paaiškėjo, kad vyrai yra blaivūs (t. 11, b.l. 35-37).

Teisme liudytoju ir byloje Nr. 09-2-018-91 kaltinamuoju apklaustas YPMB narys A. S. nurodė, kad kaltinime nurodytą dieną YPMB prie savo bazės sulaikė du Lietuvos policininkus, kurie nuosavu automobiliu buvo atvažiavę arti bazės teritorijos. Atvesti pas būrio vadą B. M. aiškino, kad atvažiavo čia vien iš smalsumo. Policininkai buvo neblaivūs. Apieškojo juos ir automobilį, paėmė ginklus, švyturėlį, radijo stoteles. Vėliau paskambino į Vilniaus m. Lenino rajono policijos budinčią dalį, atvažiavo jų vadas ir policininkus išsivedė. Paimti ginklai ir kiti daiktai jiems grąžinti nebuvo (t. 7, b.l. 78-86).

(5) Kaltinimas dėl 1991-03-11 VRM greitojo reagavimo rinktinės „Aras“ policininkų užpuolimo Vilniuje, Valakampių miške

Liudytojai A. B., apklaustas teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 11, b.l.40-41) ir liudytojai A. I. (t.11, b.l. 44-45), A. B. (t.11, 48-51), S. P. (t. 11, b.l. 53-56), kurių ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai perskaityti LR BPK 276 str. 4 d. tvarka, nurodė, kad 1991 m. kovo mėnesį LR VRM YPMB „Aras“ būstinė buvo patalpose, kurias 1991-01-11 paliko B. M. su jam pritariančiaja grupe – Valakampiai, Maudyklos g. 5. 1991-03-11, apie 2.15 val. lengvuoju automobiliu važiavo iš komandiruotės Baltarusijoje, buvo ginkluoti automatais AKS 74. P Antakalnio gatvės pabaigoje buvo sustabdyti. Vyriškis, vilkintis YPMB uniformą, atitraukė automato spyną ir rusų kalba įsakė išlipti iš mašinos, pareikalavo dokumentų. Besiaiškinant priėjo dar 3 YPMB milicininkai, tarp kurių buvo M. V., kurį A. B. pažino iš ankstesnės tarnybos YPMB. M. V. kiek padvejojo, nes po skilimo buvo žodinis susitarimas, kad abi atskilusios YPMB dalys netrukdys vienai kitai, tačiau galiausiai nusprendė vykti aiškintis į YPMB bazę. Čia jie buvo nuvesti pas B. M. ir A. S., pirmasis įkalbinėjo pereiti į jo pusę. Kai vyrai atsisakė, jis juos paleido, tačiau ginklų negrąžino.

1992-12-11 LR VRM greito reagavimo rinktinės „Aras“ rašte Nr. 5/11-318 nurodyta, kad pagrobti 4 ginklai, pagaminti 1989 m.. Pareikalavus Lietuvos VRM, SSRS Vidaus kariuomenė šiuos ginklus grąžino (t. 11, b.l. 58).

Teisme liudytoju ir byloje Nr. 09-2-018-91-01-22 apklaustas kaltinamuoju (t. 7, b.l. 78-86) A. S. nurodė, kad 1991-03-11 būdamas YPMB bazėje, BMakutynovičiaus kabinete, per raciją išgirdo posto kreipimąsi, kad prie jų bazės važinėja lengvoji mašina be numerių. Įsakė patikrinti. Paašškėjo, kad keleiviai ginkluoti automatais, todėl visi buvo sulaikyti ir atvesti pas B. M.. Sulaikytųjų vyresnysis A. B. paašškino, kad jis buvęs YPMB narys, grupė A. K. įsakymu buvo Baltarusijoje, kur vykdė nusikaltėlio sulaikymą. Dabar grįžta į bazę. Tačiau A. S. tai sukėlė abejonių, nes A. B. buvo tik seržantas, o į tokią užduotį turėjo būti siunčiamas karininkas. Galiausiai B. M. vyrus paleido, pasakęs, kad dėl ginklų aiškintis atvyktų pats A. K., tačiau šis neatvyko.

(6) Kaltinimas dėl 1991-03-18 LR Krašto apsaugos departamento pareigūnų A. B. ir V. J. užpuolimo Vilniuje, Sierakausko g.

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu liudytojais apklausti Krašto apsaugos departamento generalinis direktorius A. B. (t. 11, b.l. 59-61) ir KAD vairuotojas V. J. (t. 11, b.l.62-63) nurodė, kad 1991 m. kovo 17 d. tarp 1.30–2 val. nakties, gatvelėje, kuri eina pro dabartinę Vokietijos ambasadą, važiuojant tarnybiniu automobiliu VAZ 2108, sustabdė YPMB uniforma vilkintys vyriškiai. Pro pravirą langą buvo sugrūstas automato vamzdis ir liudytojai ištraukti iš mašinos. Iš užpuolikų elgesio buvo be jokios abejonės matyti, kad jie pažino A. B. kaip Krašto apsaugos generalinį direktorių, sekė šūktelėjimas: „o, ką matome!“. Šalia stovėjo žmonės su videokamera ir viską nuo pat pradžių filmavo. Filmavo tuometinės užgrobtos televizijos, lojalios SSRS valdžiai atstovas. Įvyko trumpas YPMB milicininkų pokalbis, kurio metu nutarė vežti liudytojus ne į karinę komendantūrą kaip visada, bet tiesiai į YPMB bazę. Anksčiau dirbusius YPMB A. B. iš matymo pažinojo, nes tekdavo dalyvauti didelėse tvarkos palaikymo akcijose iki 1991-01-11 YPMB skilimo, kai visi šio būrio milicininkai buvo lojalūs Lietuvos valdžiai. Užpuolikai buvo ginkluoti trumpais automatais AKS 74 U. A. B. ir jo adjutantui buvo uždėti antrankiai. Užpuolikai skubėjo pasitraukti iš tos vietos. Incidentą pastebėję praeiviai vis tiek suprato kas vyksta ir apie tai buvo informuota Aukščiausioji Taryba. YPMB bazėje pasitiko Petrauskas ir B. M.. Iš pradžių mėgino apkaltinti

įvairiais pažeidimais, t. y. neva, kad A. B. ir jo adjutantas neblaivūs, kad automobilis vogtas ir panašiai. Galiausiai B. M. pasakė, kad nesupranta kas čia vyksta ir, kad priims sprendimą, kai sulauks nurodymų iš Maskvos. Tai truko iki ryto. Per tą laiką kilo diplomatinis skandalas ir ryte A. B., o po kelių valandų ir V. J. buvo paleisti. Mašina, kuria vyko liudytojas su adjutantu, t. y. VAZ–2108, buvo atimta. Be to, YPMB bazėje iš A. B. buvo atimta užrašų knygutė, o iš adjutanto – pistoletai „Brauning“ ir „Valter“. A. B. asmeninis ginklas buvo mašinoje. Užpuolimo metu mašinoje VAZ –2108 liko jo pirštinės, šalikas, kepurė, kurių vėliau jis neatgavo, kaip ir tarnybinės mašinos. Užrašų knygutė ir abu ginklai buvo gražinti po pučo 1991 m. rugpjūčio mėnesį. Užpuolimo metu turėjo tarnybinių LR KAD generalinio direktoriaus, o taip pat deputato pažymėjimą, vairuotojo pažymėjimą, diplomatinį pasą. Tie dokumentai buvo paimti, bet negražinti.

Teisme liudytoju ir kaltinamuoju byloje Nr. 09-2-018-91 apklaustas A. S. (t. 7, b.l. 59-60, 51- 53) nurodė, kad 1991-03-17 buvo YPMB bazėje. Gavo pranešimą, kad sulaikytas A. B.. Sulaikytasis kartu su savo vairuotoju buvo pristatytas į bazę. Apieškojus A. B. ir jo vairuotoją rasti ir paimti trys pistoletai, kurie atitinkamai įforminus, perduoti tuometinei SSRS lojaliai prokuratūrai. Be to, pas A. B. buvo paimta knygutė, užsienio pasas, deputato pažymėjimas, atrodo vairuotojo pažymėjimas. Sulaikius A. B., bazėje saugumo darbuotojų nebuvo. Taip pat buvo paimtas automobilis VAZ 2108, kuriuo važiavo A. B., nes nustatyta, kad neatitinka variklio ir kėbulo numeriai. Paskui išsiaiškino, kad automobilis priklauso SDLAAR.

*(7) Kaltinimas dėl 1991-03-20 Krašto apsaugos departamento pareigūnų užpuolimo
Vilniuje, Liepkalnio g.*

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti nukentėjusieji Krašto apsaugos departamento Šalčininkų pasienio užkardos pareigūnai M. M. (t. 11, b.l. 128- 129, 130- 134), G. D. (t. 11, b.l. 175- 176, 177- 180), K. P. (t. 11, b.l. 191- 193), R. M. (t. 11, b.l. 12, b.l. 1- 5, 6, 7), D. L. (t. 12, b.l. 11) nurodė, kad kartu su dar dviem bendradarbiais F. P. ir J. K. 1991-03-20 18.00 val. autobusu KAVZ, vairuojamu R. M., iš tarnybos Šalčininkų r. važiavo namo į Vilnių. Buvo beginkliai, su KAD uniformomis. Nuo Liepkalnio gatvės juos ėmė persekioti ir apšaudė du UAZ automobiliai. Pasigirdo šūviai, išdužo vienas autobuso, kuriuo važiavo nukentėjusieji langas, G. D. ir M. M. buvo sužeisti, visi sukrito ant grindų. R. M. pasakė, kad peršautas autobuso ratas. Pamėnkalnio gatvėje, pakeliui į Aukščiausiąją Tarybą, persekiotojams pagaliau pavyko užblokuoti autobusą. M. M. atidarė duris ir v i s i , i š s k y r u s M . M . , F. P., kuriuos persekiotojai sulaikė, pabėgo ir pasiekė Aukščiausiąją Tarybą, kur ir pranešė apie įvykį.

Be to, M. M. nurodė, kad pradėjus šaudyti, skeveldra pataikė į kairės kojos sėdmenį. Sustojus autobusui bandė bėgti, matė, kad vienas iš persekiotojų šovė į jau stovinčio autobuso priekį. Buvo pagautas, pargriautas ant žemės, gavo smūgį kažkuo kietu į nosį ir į nugarą juosmens s r i t y y j e . M. M. kartu su F. P. nuvežė į karinę komendantūrą Kosciuškos gatvėje. Paguldė ant grindų, kelis kartus sudavė kažkuo per kojas. Komendantūroje M. M. ir F. P. iškratė, atėmė diržus. Iš M. M. atėmė dar šaliką, diplomata, pirštines, piniginę su pinigais, apie 520 rublių, tarnybinių pažymėjimą, kuriame buvo nurodyta tarnybos vieta ir pareigos. Dėl to jam buvo padaryta turtinė žala ir jis prašo pripažinti jį civiliniu ieškovu. Dėl prakirstos nosies ir suduotų smūgių į kitas kūno vietas, jis į gydymo įstaigas nesikreipė. Padaryta 590 rub. žala. Prašo priteisti 10000 Lt neturtinei žalai atlyginti ir atlyginti nurodyto dydžio turtinę žalą patikslintame civiliniame ieškinyje.

Ekspertizės akte Nr. 2314 nurodyta, kad pagal padarytus medicininius kortelėje įrašus nėra galimybės spręsti, kad M. M. 1991-03-20 padaryti kūno sužalojimai (t. 11, b.l. 140).

Teismo medicinos ekspertizės akte Nr. 2315 ir 2011-12-16 specialisto apklausos protokole nurodyta, kad F. P. padaryta krūtinės dešinės pusės V-VI-VII šonkaulių lūžimai ties priekine pažastine linija, muštinė kairio momens žaizda, galvos smegenų sukrėtimas. Sužalojimai padaryti veikiant bukais kietais daiktais. Jie padaryti 1991-03-20, tai nurodo sužalojimų šviežia būklė. Dešiniųjų V-VI-VII šonkaulių lūžimai ir galvos smegenų sukrėtimas bendrai ir kiekvienas atskirai vertinami nesunki sveikatos sutrikdymu, nes dėl šių sužalojimų sveikata buvo sutrikdyta ilgesniam

nei 10 dienų laikotarpiui, muštinė žaizda kairiame momenyje vertinama nežymiu sveikatos sutrikdymu, nes sveikata sutriko ne ilgesniam nei 10 dienų laikotarpiui (t.11, b.l. 155-156, t. 15, b.l. 72-74).

Be to, G. D. nurodė, kad apšaudymo metu buvo sužeistas į abi šlaunis, tačiau jam pavyko pabėgti ir pasiekti Aukščiausiąją Tarybą.

Teismo medicininės ekspertizės akte Nr. 2360 ir 2011-12-16 specialisto apklausos protokole konstatuota, kad G. D. padaryti 3 kulkiniai-šautiniai sužalojimai, abiejų šlaunų viršutinių trečdalių vidinių paviršių po vieną kiaušinišką sužalojimą su įėjimo ir išėjimo angomis ir aklinas tarpvietės sužalojimas su svetimkūniu apie 5 cm nuo varpos šaknies į dešinę. Sužalojimai padaryti šaunamuoju ginklu. Aklinas tarpvietės šautinis sužalojimas su likusiu svetimkūniu – vertinamas nesunkiu sveikatos sutrikdymu, nes dėl jo sveikata sutrikdyta ilgesniam nei 10 dienų laikotarpiui, abiejų šlaunų sužalojimai tiek kartu, tiek kiekvienas atskirai vertinami nežymiu sveikatos sutrikdymu, nes dėl jų sveikata sutrikdyta ne ilgesniam kaip 10 dienų laikotarpiui (t. 11, b.l. 185-186, t. 15, b.l. 72-74).

Be to, K. P. ir R. M. nurodė, kad pasislėpė nuo YPMB persekiojimo atsitiktiniame bute, iš kur paskambino ir apie įvykį pranešė savo viršininkui V. Č.. Išeinant iš buto, kažkoks praeivis padavė peršautą beretę. K. P. padaryta 13000 rub. žala, nes dingo autobuse buvęs jo lagaminas su įrankiais ir kiti daiktai, žalą dabar vertina 13000 Lt ir prašo priteisti š kaltų asmenų. R. M. nurodė, kad nuo civilinio ieškinio dėl žalos, padarytos dingus įvairiems asmeniniams daiktams, atsisako.

Liudytojas G. K. apklausiamas teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 12, b.l. 16) nurodė, kad 1991-03-20 vakare matė juodos spalvos beretę, kurioje tiksliai buvo viena skylutė. Ar joje buvo ir daugiau skylučių, jis jau neatsimena. Tuo metu iš kalbų žinojo, kad peršauta beretė priklauso F. P.. Dar jis pagalvojo, kad galbūt Petkus yra nušautas.

Teisme vadovaujantis LR BPK 276 str. 1 d. 1 p. perskaityti liudytojų V. Č. ir G. D. parodymai.

V. Č. nurodė, kad 1991-03-20 jam būnant AT Mintautas ir Piliponis atnešė uniforminę KAD darbuotojo beretę. Beretė buvo peršauta, matėsi skylės. Tai buvo F. P. beretė. F. P. iš pradžių buvo nuvežtas į omonininkų komendantūrą, o paskui į ligoninę. Kur vėliau buvo padėta ši beretė jis nežino (t. 12, b.l. 17).

G. D. nurodė, kad 1991-03-20 jis dirbo LR KAD pasienio apsaugos tarnyboje Šalčininkų pasienio užkardos vadu. Iš pašalinių asmenų jis sužinojo apie tos dienos incidentą ir iš karto nuvyko į Aukščiausiąją Tarybą, kur tuo metu buvo įsikūręs A. T. tuo metu buvo K. P. ir R. M.. Sužinojo, kad M. M. ir F. P. sulaikyti YPMB milicininkų (t. 12, b.l. 18).

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu liudytojai R. K. (t. 12, b.l. 26), P. V. (t. 12, b.l. 27), M. M. L. (t. 12, b.l. 28), R. V. (t. 12, b.l. 29), A. R. R. (t. 12, b.l. 30-31) nurodė, kad 1991-03-20 vakare, Vilniuje, P. Cvirkos ir Pylimo gatvių sankryžoje, netoli „Lietuvos“ kino teatro pasigirdo šūviai, pasirodė senas autobusas nuleistomis padangomis, išdaužtu vienu stiklu. Jame buvo krašto apsaugos uniformą vilkintys žmonės. Autobusą vijosi du milicijos UAZ automobiliai, kuriais važiavo žmonės apsvilkę uniformą, kurią tuo metu vilkėjo YPMB milicininkai. Iš milicijos automobilių buvo šaudoma į autobusą. Autobusui sustojus, iš jo išbėgo žmonės, o milicininkai iš UAZ automobilių ėmė juos vytis. Vienas iš YPMB pistoletu dar kartą šovė į sustojusio autobuso priekį. Pagautus KAD pareigūnus milicininkai šturkščiai tempė ir suguldė ant šaligatvio.

Be to, liudytojai R. K. ir P. V. nurodė, kad du krašto apsaugos darbuotojai buvo pagauti ir paguldyti ant šaligatvio. Liudytojas A. R. R. nurodė, kad YPMB tempiant vieną iš sugautų kariškių, ant žemės liko kraujo žymės. Toliau važiuodamas troleibusu pro karinę komendantūrą, pamatė prie jos stovintį tą patį milicijos automobilį.

Liudytojas A. B. nurodė, kad 1991-03-20 jam paskambino tuometinės SSRS lojalios prokuratūros vadovas Petrauskas ir informavo, kad sulaikant autobusą, kuriuo važiavo, jo požiūriu, neteisėtai ginkluoti KAD pareigūnai, įvyko susišaudymas, kurio metu kelios kulkos pataikė į autobusą persekiojusią YPMB pareigūnų automobilius. Pakvietė apžiūrėti transporto priemones. Su

adjutantu nuvyko į SSRS karinę bazę Antakalnyje ir matė kulku žymes autobuse ir milicijos automobilyje.

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 11, b.l. 127) apklaustas liudytojas D. S. nurodė, kad 1991-03-20 vakare, kartu su LR prokuratūros ir policijos atstovais dalyvavo apžiūrint YPMB apšaudytą autobusą. Taip pat tą vakarą apžiūrėjo ir vieną iš milicijos mašinų – UAZ, ant kurios priekiniame dešiniajame sparne buvo du pažeidimai. Vienas kiauryminis, kitas – šliaužtinis. Jis mano, kad tai šautiniai pažeidimai. YPMB milicininkai teigė, kad šie pažeidimai atsirado po to, kai į juos šovė iš autobuso, kurį jie persekiojo Pylimo gatvėje. Liudytojui tai sukėlė abejonių, nes sprendžiant iš pažeidimų pobūdžio, jų išsidėstymo, kampo, tai neatitiko tikrovės. Buvo nuimtas mašinos sparnas ir paliktas karinėje komendantūroje. Mašinos apžiūros metu buvo SSRS prokuratūros prokuroras A. P.

1991-03-20 įvykio vietos apžiūros protokole nustatyta, kad apžiūrimas Pylimo gatvėje prie namo Nr. 6 stovintis automobilis KAVZ – autobusas valst. Nr. 14-10 LIO. Autobuso stiklai išdaužti. Kairėje pusėje ties užpakaliniu automobilio ratu, po sėdyne skylutė 0,5 cm diametro. Galinė sėdynė trijose vietose prakirsta 2-1,5 cm ilgio 3 pjovimo žymėmis. Ant automobilio grindų prie pirmos sėdynės dešinėje pusėje ties durimis rastas varinės spalvos cilindrinės formos kulka apvalkalas. Ant automobilio grindų dešinėje pusėje, ties užpakaline sėdyne rastas antras subliuškęs 1,8 cm ilgio ir 1 cm pločio varinės spalvos metalo gabaliukas. Po užpakaline sėdyne, ties geležiniais strypais ir kabelio gabalu rastas varinės spalvos 2,5 cm ilgio ir 1,2 pločio varinės spalvos subliuškęs metalo gabaliukas. Išorėje ties dešinės pusės automobilio galiniu bamperiu šone rastas ketvirtas įstrigęs netaisyklingos formos 2 cm ilgio varinės spalvos metalo gabaliukas. Virš galinio bamperio ir žemiau nupiešto numerio raidės I rasta skylė automobilio skardoje. Lauke šalia automobilio įvairiose vietose rastos 7 automato šovinių tūtelės ir vienas 5,45 kalibro šovinys, taip pat juodos spalvos su skylute tuščiaaviduris 2 cm aukščio metalo gabaliukas. Ant šaligatvio 15 m nuo automobilio stovėjimo vietos prie įvažiavimo į Pylimo g. namo Nr. 7 kiemą, tarp medžio ir kanalizacijos šulinio, ketvirtoje šaligatvio plytelių eilėje rastos netaisyklingos formos rusvos spalvos dėmės (t. 11, b.l. 83-87).

1991-03-20 Vilniaus mieste, Kosciuškos g. 1 kieme apžiūrėtas automobilis geltonai mėlynos spalvos (duomenys neskelbtini) v/n 5545LKS. Nustatyta, kad automobilio dešinėje pusėje ties dešiniu sparnu pramušta 4 cm ilgio ir 0,5 cm gylio einanti gilyn į variklio pusę kiaurinė žymė. Ties šonine lempute, kuri yra dešinėje pusėje, virš sparno pramušta skylė su baltu metaliniu paviršiumi (t. 11, b.l. 88-91).

1991-03-21 Vilniaus VRV kieme pakartotinai apžiūrėjus autobusą KAVZ, yra nustatyti šie pažeidimai. Ventilatoriaus sparnelyje įstrigusi kulka šerdis. Ties trosu nubrozdinimu, ant linoleumo rastos 4 smulkios geltonos spalvos metalo nuolaužos. Tarp trečios ir ketvirtos kairės pusės sėdynių ant grindų yra konusinės formos 1,5 cm ilgio ir 0,4 cm skersmens pilko metalo kulka šerdis. Ties ketvirtos kairės pusės sėdynės priekine dalimi, ant grindų rasta konusinės formos 1,5 cm ilgio ir 0,4 cm skersmens pilko metalo kulka šerdies nuolauža. Praėjime tarp ketvirtos kairės ir dešinės pusės sėdynių rasta konusinės formos 1,5 cm ilgio ir 0,4 cm skersmens pilko metalo kulka šerdis. Autobuso stoge ir lubose jokių sužalojimų nenustatyta (t. 11, b.l. 92-100).

1991-03-21 įvykio vietos apžiūros protokole nurodyta, kad priešais namą adresu Liepkalnio g. 46, važiuojamojoje dalyje, ties šaligatvio atbraila 2 m atstume viena nuo kitos rastos dvi pistoleto šovinio tūtelės su fabrikinio žymėjimo ženklais „38-88“. Trečia tokia pati tūtelė buvo rasta nutolusi nuo paminėtų tūtelių atitinkamai 2,8 m ir 3 m atstumu. Pylimo gatvėje, priešais kino teatrą „Lietuva“ važiuojamojoje dalyje rasta automato šovinio tūtelė su fabrikinio žymėjimo ženklu „539-88“. 11 m atstume nuo troleibusų stotelės „Cvirkos“ žyminčio ženklo važiuojamojoje dalyje rasta automato šovinio tūtelė su fabrikinio žymėjimo ženklu „3-88“ (t. 11, b.l. 104-108).

1991-03-22 daiktinių įrodymų apžiūros protokole buvo apžiūrėti: trys pistoletinio šovinio tūtelės, 2 automato šovinio tūtelės, trys kulku šerdys, 4 metalinės skeveldros, generatoriaus dirželis (t. 11, b.l. 109-112).

1991-05-17 ekspertizės akte Nr. 11-545/11-798 nustatyta, kad:

1. Tyrimui pateiktos trys 9,0 mm kalibro šovinių, skirtų pistoletams „PM“ ir „APS“, tūtelės. Pateiktos tyrimui trys tūtelės šautos viename 9,0 mm kalibro Makarovo konstrukcijos pistolete.

4. Tyrimui pateiktos dvi 5,45 mm kalibro šovinių, skirtų automatams „AK-74“ (AKM-74“, AKS-74, AKS-74U) ir kulkosvaidžiams RPK-74 (TSRS), tūtelės.

5,6. Šios dvi tūtelės šautos skirtinguose 5,45 mm kalibro automatų „AK-74“ (arba jų modifikacijų) egzemplioriuose. Tyrimui pateikti 2 kulku šerdys ir kulkos šerdies fragmentas nuo 5,45 mm kalibro šovinių, skirtų automatams „AK-74“ („AKM-74“, „AKS-74“, „AKS-74U“) ir kulkosvaidžiams „RPK-74“.

7,8. Tyrimui pateikti 4 apvalkalinės kulkos apvalkalo fragmentai. Nustatyti kokių šovinių yra šie keturi kulkos apvalkalo fragmentai, o taip pat iš kokio ginklo šie fragmentai bei kulku šerdys yra iššauti nėra galimybės, nes ant jų paviršiaus ginklo vamzdžio kanalo pėdsakų nėra. 9. Pateiktos tyrimui kulku dalys (šerdys ir apvalkalo fragmentai) yra deformuotos dėl kulku susidūrimo su kliūtimi.

10. Pateiktas tyrimui generatoriaus dirželis atidalintas dėl šūvio sviediniu į kurio paviršiaus sudėtį įeina varis. Tokius sviedinius (kulkas) turi ir 5,45 mm kalibro šoviniai, skirti automatams „AK-74“ ir jo modifikacijoms, kulkosvaidžiams „RPK-74“ (t. 11, b.l. 117- 126).

Tiriant šį kaltinimą teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti YPMB nariai A. T. (t. 12, b.l. 131- 138), A. S. (t. 12, b.l. 177- 179, t. 7, b.l. 32- 33, 47- 50, 51- 53, 78- 86), M. Z. (t. 4 82- 86), G. C. (t. 4, b.l. 146- 154, t. 6, b.l. 26- 28, t. 12, b.l. 124- 127), vadovaujantis LR BPK 176 str. 1 d. 1 p. arba LR BPK 176 str. 4 d. perskaityti ikiteisminio tyrimo metu duoti D. B. parodymai (t. 12, b.l. 108- 115, t. 4, b.l. 120-123, 124- 130, t. 6, b.l. 53- 55, t. 16, b.l. 5- 7, t. 4, b.l. 137- 139), T. D. (t. 5, b.l. 11- 19, t. 12, b.l. 116- 123), V. P. (t. 12, b.l. 159- 167), M. A. (t. 12, b.l. 168- 176), A. K. (t. 12, b.l. 142- 150), I. J. (t. 12, b.l. 186-191), A. G. (t. 5, b.l. 112-117), D. D. (t. 5, b.l. 120- 125, t. 12, b.l. 152- 158).

Skliar teisme ir ikiteisminio tyrimo metu nurodė, kad 1991-03-20 ėjo atsakingo YPMB budinčio karininko pareigas, kai apie 18.15 val. paskambino Vilniaus m. karo komendantas pulkininkas G. S. B. ir pranešė, kad iš Šalčininkų rajono karo komendantūros gauta informacija, jog iš Šalčininkų rajono autobusu KAVZ važiuoja grupė ginkluotų žmonių, iš kurių vienas turi pistoletą, kuriuo lipdamas į autobusą keletą kartų iššovė į orą. A. S. šiam autobusui sulaikyti skyrė 10 YPMB milicininkų, kurie į užduotį išvažiavo dviem milicijos automobiliais UAZ. Visi buvo ginkluoti automatais AKSU-74 ir 4 šovinių dėtuvėmis.

Liudytojai D. D., A. G., T. D., D. B., A. T., G. C., A. K., V. P., G. T., M. A. nurodė, kad pirmąjį ekipažą sudarė vyresnysis D. D., vairuotojas D. B., A. G., T. D. ir A. T.. Antrąjį ekipažą sudarė vyresnysis V. P., vairuotojas G. C., A. K., G. T., M. A.. Persekiojimo metu šaudė A. K. iš antrojo ekipažo. Pirmajam ekipažui D. D. persekiojimo metu šaudyti neleido, ir šis ekipažas į autobusą nešaudė. Tačiau jau sustabdžius autobusą ir vejantis bėgančius KAD pareigūnus, D. D., A. G. šaudė į orą, o D. B. automatu kelis kartus šovė į stovinčio autobuso variklį. Be to, M. A. nurodė, kad antrajame ekipaže į važiuojantį autobusą šaudė ne tik A. K., bet ir V. P.

Taip pat, A. B., A. K., M. A., V. P., A. T., A. G., G. C. nurodo, kad persekiojimo metu autobuse iš vidaus buvo išdaužtas šoninis stiklas ir buvo šaudoma į persekiojantį antrą YPMB ekipažą.

T. D. ir D. D. nurodė, kad jie pavijo ir sulaikė vieną iš bėgančių KAD pareigūnų. A. K. nurodė, kad kitą KAD pareigūną sulaikė G. T..

A. B. ir T. D. nurodė, kad grįžus į bazę ir parašius raportus, A. S. nurodymu trise važiuo kuro vienam iš persekiojime dalyvavusių automobilių. Pakeliui A. S. liepė išsukti iš kelio. Čia užlipęs T. D. ant pečių, pistoletu du kartus šovė į automobilio sparną. A. S. šią aplinkybę neigia, tvirtindamas, kad automobilis buvo pažeistas persekiojimo metu, šūviais iš autobuso.

(8) Kaltinimas dėl 1991-05-05 Šalčininkų pasienio užkardos Tabariškių posto ir pareigūnų J. Š., A. K., A. K., A. A. užpuolimo

Nukentėjusysis A. A. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 13, b.l. 17- 19) nurodė, kad 1991 m. gegužės mėnesį dirbo Šalčininkų raj., Tabariškių pasienio poste kartu su J. Š., A. K., A. K., A. A., G. D.. Buvo neginkluoti, išskyrus posto viršininką G. D., kuris turėjo nuosavą medžioklinį šautuvą. Kiti turėjo tik gumines lazdas ir dujinius balionėlius. Apie vidurnaktį sustabdė iš Vilniaus pusės atvažiavusį šviesų „Žiguli“ automobilį. Pristačius pamatė, kad automobilyje buvo iš matymo pažįstamas B. M., vairuotojas ir dar vienas asmuo, sėdėjęs gale. B. M. vairuotojas ir gale sėdėjęs vyras nukreipė į nukentėjusįjį pistoletus, o B. M. – automata AKS U. P. nukentėjusįjį pakelti rankas ir stovėti prie mašinos. B. M. saugant, kiti du automobiliai atvažiavę vyrai ir YPMB būrys, atvažiavęs trimis 3 UAZ markės automobiliais, nuėjo į pasienio posto vagonėlį. Stovint dar prie Žigulių, B. M. stipriai dūrė automato vamzdžiu į nugarą, koja sudavė jam per kojas liepdamas pastatyti jas plačiau, o rankas laikyti prie galvos. Kitas omonininkas dar du kartus sudavė buože per nugarą ir spyrė iš už nugaros į tarpukojį. Užpuolikai ieškojo ginklų, bet nerado, nes G. D. kaip tik tuo metu iš posto buvo išėjęs. Pabaigę krata, liepė palikti postą, nes po valandos grįžę sudegins kartu su pareigūnais ir išvažiavo.

Liudytojai A. K., A. K., J. Š. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 3, b.l. 17- 19, t. 13, b.l. 12- 13, t. 16, b.l. 14- 15) nurodė, kad 1991 m. gegužės mėnesį dirbo Šalčininkų raj., Tabariškių pasienio poste pamainos viršininku kartu su J. Š., A. K., A. K., A. A., G. D.. Buvo neginkluoti, išskyrus posto viršininką G. D., kuris turėjo nuosavą medžioklinį šautuvą. Kiti turėjo tik gumines lazdas ir dujinius balionėlius. Apie 23 val. į vagonėlį įsiveržė du civiliai apsirengę vyrai ir grasindami pistoletais A. K., J. Š. ir A. K. privertė atsistoti veidu į sieną. Ėmė kvosti kur dingo du YPMB darbuotojai. Netrukus atėjo B. M., kurį pasieniečiai pažinojo iš matymo, lydintas dar dviejų YPMB vyrų. B. M. kvotė kur saugomi ginklai. Kratė vagonėlį, B. M. apieškojo A. K., rado ir paėmė tarnybinį pažymėjimą. Iš viso keliais automobiliais buvo atvažiavę apie 20 YPMB darbuotojų. Prigrasino nedelsiant palikti postą, nes grįžę sudegins kartu su pareigūnais ir išvažiavo. Užpuolimo metu atėmė gumines lazdas ir dujinius balionėlius.

Liudytoju apklaustas A. S. teisme nurodė, kad kaltinime nurodytu metu buvo SSRS Vilniaus YPMB 2 būrio vadas. YPMB vadovavo būrio vadovas B. M. ir štabo viršininkas V. R.. Būrys nuo 1991 m. buvo pavaldus SSRS VRM vadovybei. Konkrečių aplinkybių, susijusių su pasienio užkarda neprisimena, prašo remtis parodymais, kuriuos davė anksčiau. Apklausiamas įtariamuoju ir kaltinamuoju 1992-08-20 ir 1993-01-22 A. S. nurodė, kad į bazę paskambino Tabariškių kaimo gyventojai ir pranešė, kad girti muitininkai, esantys jų kaime, šokiuose sumušė vaikus ir reikalauja naminės. A. S. su B. M. ir dar berods 2 ekipažais išvyko į tą kaimą. Jie dviese užėjo į vagonėlį ir ten rado gulinčius 4 ar 5 girtus muitininkus. Jie aiškino, kad nieko nedarė. Iš jų paėmė 2 gumines lazdas su metaliniais strypais viduje. Muitinės neuždarė, bet liepė tai padaryti kitą dieną. Išskyrus tai, daugiau nebuvo jokių grasinimų. Poste sutiko buvusį YPMB narį, vardu Mironas, su juo bendraudamas irgi siūlė uždaryti postą (t. 7, b.l. 13-31, 78- 76).

(9) Kaltinimas dėl 1991-05-23 Zarasų pasienio užkardos ir Zarasų muitinės Smėlynės posto bei pareigūnų S. B., A. J., A. G., A. Š., V. B., A. J., G. Š., E. M., G. V. užpuolimo.

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti nukentėjusieji – LR KAD Zarasų užkardos Smėlynės posto pamainos budintieji A. Š. (t. 13, b.l. 83, 84), A. G. (t. 13, b.l. 80, 81), A. J. (t. 13, b.l. 52, 57), LR Muitinės departamento Zarasų muitinės Smėlynės posto pamainos budintis A. J. (t. 13, b.l. 91- 93) nurodė, kad 1991-05-22 budėjo Smėlynės poste. Tai buvo bendras vagonėlis pasienio ir muitinės pareigūnams. Pamainoje tuomet dirbo nukentėjusieji S. B., A. J., A. G., A. Š., V. B., A. J., G. Š., E. M., G. V. Ryte į patalpas įsiveržė YPMB, apsirengę kamufliažine uniforma su juodomis beretėmis ir ginkluoti automatais. Kaip vėliau pamatė, jie buvo atvažiavę ar mikroautobusu „Latvija“ ar dengtu sunkvežimiu „ZIL“ ir „VAZ“ modelio lengvuju automobiliu. Įsakė visiems gultis, atėmė gumines lazdas, sudavė jomis smūgius nukentėjusiesiems. Po to visus išvarė į lauką ir suguldė aikštelėje prieš vagonėlį, iškratė patalpas ir nukentėjusiųjų kišenes, V. B. asmeninį automobilį ir išleido iš jo padangų orą, klausinėjo, kur pistoletas, kurio vieną šovinį rado vagonėlyje. Visa tai truko apie 30 min. Viską filmavo du žmonės. Po to liepė pasitraukti iš vagonėlio. Nukentėjusieji pakeleivingu autobusu pasišalino iš posto ir nuvažiuodami matė, kaip jų vagonėlis dega.

Be to, A. Š. nurodė, kad užpuolimo metu ilsėjosi vagonėlyje. Užpuolikai nuplėšė Lietuvos vėliavą, uždengė ja nukentėjusiajam galvą, sudavė smūgius atimtomis guminėmis lazdomis, nuo smūgių liko mėlynės ant kojų.

Taip pat, A. G. nurodė, kad jam gulint ant asfalto lauke, užpuolikai kojomis spyrė tris kartus, po to dar apie penkis kartus sudavė gumine lazda. Girdėjo, kaip užpuolikai pila benzina iš V. B. automobilio.

Taip pat, A. J. nurodė, kad užpuolimo metu jis buvo sužalotas smūgiuojant automato buožė į stuburo sritį.

Nukentėjusiojo V. B. pareiškime prokuratūrai nurodoma, kad 1991-05-23, YPMB užpuolimo metu, buvo subraižytas jo asmeninis automobilis, taip padarant 5500 rub. žalą bei išpilta 40 ltr. benzino. Visa žala 5516 rub. (t. 13, b.l. 76).

A. J. 1992-10-08 peržiūrėjęs 90 asmenų fotonuotraukas ir iš jų kategoriškai neatpažino nė vieno užpuolime dalyvavusio YPMB nario, tačiau nurodė, kad fotonuotraukose Nr. 3, Nr. 11, Nr. 12, Nr. 17, Nr. 55, Nr. 58 esančių S. I., D. S., C. E., R. P., G. J., R. P. nuotraukos panašios į šių asmenų (t. 13, b.l. 60-61).

A. J., 1993-04-20 susipažinęs su videoįrašu, kuriame užfiksuotas Vilniaus VTTC užpuolimas 1991-06-26, pareiškė, kad videoįrašo pradžioje YPMB narys, kuris stovi šalia kito, į kurį kreipiasi žurnalistas su mikrofonu rankoje, jį kelis kartus apspardė per Smėlinės posto užpuolimą (t. 13, b.l. 63).

A. J., 1993-05-05 susipažinęs su videoįrašu, kuriame užfiksuotas Vilniaus VTTC užpuolimas 1991-06-26 ir A. S. 1991-05-23 darytas „Smėlynės“ posto užgrobimo videoįrašas, jis pareiškė, kad prie raudonos spalvos vagonėlio stovintis žmogus pakeltomis rankomis atsirėmęs į vagonėlio sieną esąs jis pats. YPMB narys, kurio balsas girdisi lietuvių kalba, tai tas pats, apie kurį jis davė parodymus, nurodydamas, kad jis kalbėjo lietuviškai su akcentu (t. 13, b.l. 97). Prokuroro 1993-05-06 pažymoje nurodyta, kad A. J. nurodytas asmuo kaip kalbėjęs lietuviškai su akcentu yra J. S. (t. 13, b.l. 98).

S. B., 1992-10-08 susipažinęs su pateiktomis 90 asmenų fotonuotraukomis, nurodė, kad jam yra panašūs asmenų Nr. 2 – V. A., Nr. 8 – A. G., Nr. 67 – nežinomas asmuo veido bruožai į pirmuosius asmenis įsiveržusius į vagonėlį (t. 13, b.l. 50-51).

V. B., 1992-10-08 susipažinęs su pateiktų 92 asmenų fotonuotraukomis, gali kategoriškai teigti, kad Nr. 29 (O. V.) pažymėtas asmuo tikrai dalyvavo užpuolime, Nr. 78 (S. A.) pažymėtas asmuo filmavo videokamera. Negali kategoriškai teigti, kad asmenys pažymėti Nr. 30, Nr. 36, Nr. 55, Nr. 68, Nr. 80 dalyvavo užpuolime (t. 13, b.l. 78-79).

E. M., 1992-10-08 susipažinęs su pateiktų 90 asmenų fotonuotraukomis, pareiškė, kad asmens pažymėto Nr. 57 (F. P.) veido bruožai yra labai panašūs į jį mušusiojo vagonėlyje, tačiau negali kategoriškai teigti, kad tai tas asmuo (t. 13, b.l. 111-113).

G. Š., 1992-10-08 susipažinęs su pateiktų 90 asmenų fotonuotraukomis, pareiškė, kad nuotraukoje pažymėtoje Nr. 78 (S. A.) yra asmuo, kurio veido bruožai labiausiai panašūs į omonininko, kuris jį išvedė iš vagonėlio. Negali kategoriškai teigti, ar tai tas asmuo. Nuotraukoje pažymėtoje Nr. 57 (F. P.) yra asmuo, kurio veido bruožai labai panašūs į omonininko, kuris užpuolimo pabaigoje liepė išsirikiuoti. Negali kategoriškai teigti ar tai tas asmuo (t. 13, b.l. 119-121).

1991-05-23 akte apie gaisrą nurodyta, kad degė KAD pasienio apsaugos tarnybos Zarasų užkardos Smėlinės posto vagonėlio sienos ir stogas. Gaisras buvo pastebėtas 08:15 val., apie gaisrą buvo pranešta 08:20 val., gaisras užgesintas 09:10 val. Gaisro metu sudegė vagonėlis (t. 13, b.l. 29). Pasienio apsaugos tarnybos Zarasų raj. pasienio užkardos 1992-01-09 pažymoje nurodoma, kad Smėlynės pasienio posto užpuolimo metu padaryta 15371,54 Lt žala (t. 13, b.l. 122).

1991-05-23 akte apie gaisrą nurodyta, kad degė Lietuvos Muitinės departamento Zarasų Muitinės Smėlinės postas. Gaisras pastebėtas 08.15 val. Gaisro metu sudegė vagonėlis. Gaisro priežastis – tyčinis padegimas (t. 13, b.l. 30). LR Muitinės departamento Zarasų muitinės 1991-05-23 inventorizaciniu apyrašu (sutikrinimo žiniaraščiu) nustatyta, kad sunaikintas vagonėlis, kurio

vertė 12893,44 rub. ir jame buvę daiktai, reikalingi muitinės posto darbui, viso turto 13524,41 rub. sumai (t. 13, b.l. 36-37).

1991-05-23 įvykio vietos apžiūros protokole nurodyta, kad apžiūrima vietovė – LR Zarasų rajono Smėlynės pasienio punktas. Apžiūra pradėta 9:25 val., apžiūra baigta 12:06 val. Apžiūros metu nustatyta: KAD vagonėlio medinės dalys sudegusios, stogo skardos nukritusios, sulinkusios; elektros laidai nuo vagonėlio atjungti; vagonėlio durys nukeltos nuo vyrių ir paguldytos šalia laiptelių į vagonėlį, durų spyna atrakintoje padėtyje; vagonėlio vidaus pertvaros ir medinės dalys sudegusios; 0,5 ir 2,5 metrų atstumu nuo vagonėlio į Smėlynės gyvenvietės pusę guli dvi iššautos signalinės raketos; už KAD vagonėlio stovėjimo aikštelėje automobilio ratų padangos ir kameros pradurtos (t. 13, b.l. 31-33).

1992-10-28 peržiūrėjus vaizdo įrašą, kuriame užfiksuoti Rygos YPMB darbuotojų apklausų fragmentai, o taip pat pilnas TV laidos „600 sekundžių“ įrašas, nustatyta, kad įrašė užfiksuotas Smėlynės pasienio ir muitinių postų užpuolimas. Pridedamas šifruotas tekstas. Reportaže nurodoma, kad operacijos pavadinimas – „Likvidacija“, gegužės 23 d. Operacijos pradžia 4.40 val. Tikslas – visame pasienyje likviduoti nacionalistines užkardas, likviduojant šias užkardas, iš esmės neteisėtas formuotes, nesukelti susišaudymo, kovos veiksmų ir nepralieti nė lašo kraujo. Link Latvijos-Lietuvos sienos juda Boleslovo žmonės: 10 žmonių iš Vilniaus OMON, 15 Č. M. žmonių. 25 žmonės prieš taip vadinamą Muitinės departamentą. Boleslovo žmonės, Vilniaus OMON, šturmu, be jokio šūvio, panaikino muitinės patalpas prie Lietuvos ir Latvijos sienos. Čia buvo rūsčiau ir kiečiau nei prie Kraslavo, nes ir ginklų čia buvo daugiau. Tame poste, kur dirbo Boleslovo žmonės, išgirtasis muitinės departamentas iš pradžių suguldytas ant žemės kratai. Likviduoti nevykę simboliai. Užduodami klausimai A. S., kuris atsako, kad jie privalo žmogų paguldyti, apieškoti. (t. 13, b.l. 139-144).

1992-05-24 poėmio metu iš L. S. paimta videokasetė su vaizdo įrašu (t. 13, b.l. 151). 1992-05-24 vaizdo įrašo peržiūros protokole nurodoma, kad užfiksuotas pokalbis tarp A. N. ir milicijos seržanto. Fone matyti kaip YPMB nariai ginkluoti automatais su atlenkiama buože. Jie tikrina, stumdo inventorių muitinės patalpose. Sunkvežimis „Kamaz“ troso pagalba rauna muitinės užtvaro stulpą. Virš vieno vagonėlio matyti melsvi dūmai, girdėti dūžtantis stiklas. Plykstelė liepsna. Dega abu nameliai. Laikas – 5.43 val. Vėliau fiksuotas laikas 7.50 val., data – 1991-05-23. Vaikšto ginkluoti YPMB nariai. Ant namo yra užrašas „Smėlynė“. Veidu į žemę guli žmonės. A. N. ima interviu iš A. S. 8.16 val. dega namelis. Prie namelio stovi 2 YPMB nariai. 12.18 val. matyti sudegusio namelio liekanos. Ginkluoti automatais YPMB nariai tikrina lengvąjį automobilį (t. 13, b.l. 152-154).

Pagal LR Generalinio prokuroro pavedimą Sankt Peterburgo prokuratūroje 1993-11-06 atlikta liudytojo A. G. N. apklausa, kurioje šis nurodė, kad Rygos ir Vilniaus YPMB veiksmai, kuriuose dalyvavo ir jis kaip operatorius, režisierius ir žurnalistas, buvo vykdomi griežtai laikantis jo SSRS Konstitucijos, jos labai ir šalies vadovybės įsakymų. Neteisėtų ginkluotų muitinės postų likvidavimas, kelių atlaisvinimas nuo separatistinių užkardų vyko griežtai laikantis šalies įstatymų normų. Apie milicijos veiksmus jis jokių būdu nemato galimybės pasakoti asmenims, kuriuos laiko nusikaltėliais, asmenims, Lietuvos Respublikos teritorijoje įvedusiems nusikalstamą, prieš rusus nukreiptą režimą, juo labiau, milicijos ketinimą, veiksmų metodų ir panašiai viešiniam laiko nusikalstamu. (t. 13, b.l. 134-137).

Vadovaujantis LR BPK 276 str. 4 d. teisme perskaityti civilių įvykio liudytojų A. D., I. P., I. K., S. U. parodymai, gauti iš Latvijos Respublikos prokuratūros.

Liudytojai A. D. ir I. P. nurodė, kad A. D. buvo Daugpilio raj. Muitinės kontrolės posto viršininkas. Įvykio dieną pamainoje dar dirbo I. P. ir Lavrentjev. Ryte gavo perspėjimą būti atidiems, nes užpulta Kraslavo muitinė. Apie 7.30 val. prie muitinės privažiavo mašinos, išlipo apie 10 žmonių, dalis kariška uniforma, dalis – apsirengę civiliai. Buvo atlikta posto krata, žmonių krata. Paėmė antspaudą, posto žurnalą, dokumentus, atėmė pinigus, pažymėjimus. Atėmė ir telefonus, raciją. Latvijos muitininkai buvo mušami rankomis ir kojomis. Buvo ieškoma ginklų, nelegaliai

atimtų prekių. Vienas asmuo viską filmavo. Vienas iš YPMB narių pasakė, kad I. P. daro gėdą savo pavardei, iš to suprato, kad matyt buvo bendrapavardis. Po to YPMB nariai išliejo kažką ant grindų, padegė būdelę, sulaužė muitinės ženklus ir nuvažiavo į Lietuvos pusę. Liudytojas I. P. papildė, kad iš viso buvo 13-15 žmonių. Matė dūmus iš Lietuvos muitinės posto. Paskui vyr. leitenantas į namelį iššovė raketą ir kilo gaisras (t. 13, b.l. 184-188, 189-198).

1991-05-25 liudytoju apklaustas nepilnametis liudytojas I. K. nurodė, kad 1991-05-23 apie 7 val. bežvejojant netoli Smėlynės muitinės posto išgirdo šauksmus nuo Lietuvos muitinės „stovėt, šausiu, rankas aukštyt“. Muitinės pastato teritorijoje buvo apie 15 žmonių. Jie buvo ginkluoti automatais sutrumpintais vamzdžiais su šovininių detūvėmis. 2 ar 3 buvo civiliai, bet taip su automatais. Vagonėlio stiklai išdaužti. Matė, kad viduje stovinčiam muitininkui papurškė kažkuo ir šis nukrito. Kitą muitininką išvedė basą į lauką ir mušė su buože. Ginkluoti žmonės vilkėjo dėmėta uniforma, su beretėmis, kuri buvo panaši į YPMB uniformą, kurią anksčiau matė per televizorių. Buvo triuškinami du vagonėliai. Viską filmavo civilis. Paskui iš pravažiuojančio automobilio nuleido benzina į kanistrą ir juo užpylė, padegė abi būdeles. Visa tai truko apie 30-40 min. (t. 13, b.l. 175-183)

Liudytoja S. U. nurodė, kad iš gegužės 23 d. į 24 d. naktį kažkas pabeldė į langą. Kai atidarė langą pamatė, kad lauke stovi vaikinai iš muitinės. Vienas jų, kuris buvo vyresnysis, buvo visas purvinas ir sumušta nosimi, iš kurios sunkėsi kraujas. Antrasis, jaunesnis, taip pat buvo purvinas, bet kiek mažiau. Jie paprašė mopedo ventilio. Pasakė, kad juos padegė ir sumušė. Išėjus į kelią pamatė, kad dega abu vagonėliai (t.14, b.l. 26-30).

Liudytoju apklaustas A. S. teisme nurodė, kad būdamas SSRS Vilniaus YPMB 2 būrio vadu 1991 m. dalyvavo kelių neteisėtų užkardų, įrengtų Lietuvos pasienyje likvidavime. Tarp tokių buvo ir Smėlynės postai Lietuvos ir Latvijos pasienyje, apie tai davė smulkius parodymus ikiteisminio tyrimo metu ir teisme, kuomet buvo išteisintas, prašo remtis šiais parodymais, nes dabar įvykių nebeprisimena.

Apklauiamas įtariamuoju ir kaltinamuoju A. S. nurodė, kad V. R. įsakymu su 10 YPMB milicininkų grupe išvyko į Rygą. Rygos YPMB vyresnysis Mlynikas visus karininkus instruktavo, kad vykdant SSRS prezidento įsakymą iškelta užduotis likviduoti Lietuvos ir Latvijos pasienyje įrengtus pasienio ir muitinės postus. Pačius postus sunaikinti, jų darbuotojus išvaikyti, paimti neteisėtai laikomus ginklus ir dokumentaciją. Atvykus į Smėlynės postą, žmonės iš jų buvo išvesti, paaiškinta, kad jie veikia neteisėtai ir įsakyta skirstytis. Vagonėlyje buvo rasti keli pistoleto šoviniai. Prie vagonėlio stovėjusiame lengvajame automobilyje rastas kariško pavyzdžio karabinas. Šie ginklai ir šaudmenys kartu su visa dokumentacija buvo išimti ir vėliau perduoti SSRS lojaliam, Petrausko vadovaujamai, Lietuvos prokuratūrai. Kol A. S. aiškino vagonėliuose buvusiems žmonėms SSRS prezidento įsakymo esmę, atvykę Rygos YPMB milicininkai padegė vagonėlius, nors anksčiau jokios kalbos apie jų padegimus nebuvo ir A. S. tokio įsakymo nedavė. Visą operaciją nufilmavo kartu buvęs televizijos žurnalistas A. N. su asistentais (t. 7. B.l. 13- 31, 35- 41, 44- 46, 90- 82, 106- 114).

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 4, b.l. 146- 154, t. 5, b.l. 108- 121) liudytoju apklausti buvę Lietuvos YPMB nariai G. C., J. S. paaiškino, kad iki 1991 m. rugpjūčio mėn. dirbo Lietuvos YPMB, kuris nuo 1991 m. sausio mėnesio buvo pavaldus SSRS vadovybei. Dalyvavo YPMB operacijoje prieš Lietuvos Smėlynės pasienio ir muitinės postus. Operacijos išvakarėse, 9 ar 10 Lietuvos YPMB narių, vadovaujamų A. S. atvyko į Rygą, į vietinio YPMB būstinę. Čia įvyko karininkų pasitarimas, trukęs apie 2 valandas. Po pasitarimo prie jų savo automobiliu prisijungė 3 ar 4 Rygos YPMB nariai, televizijos žurnalistas A. N. su asistentais ir visi išvyko link Lietuvos sienos. Pakeliui sustojo, pavalgė. Visai operacijai vadovavęs Rygos YPMB karininkas instruktavo, kad yra SSRS generalinio prokuroro įsakymas likviduoti neteisėtus pasienio ir muitinės postus Lietuvos pasienyje, ginklo nenaudoti, paimti dokumentaciją, muitinės ir pasienio pareigūnus išvaikyti, postus sunaikinti. Prieš tai sudeginus pirmą muitinės postą Latvijoje, pasuko link Zarasų. Čia, ties Lietuvos ir Latvijos siena, vienu metu buvo užpulti abiejų valstybių pasienio ir muitinės postai. Operacijai prieš Lietuvos postus vadovo A. S. ir vykdė ją Lietuvos YPMB milicininkai. A. N. su padėjėjais

viską filmavo. Liudytojas, likęs prie automobilio stebėjo, kaip į lauką buvo išvilkti 3 ar 4 muitininkai. Du buvo sumušti, greičiausiai už tai, kad priešinosi. Poste buvo rastas ir paimtas karabinas ir pistoleto TT šoviniai. Sunešė į autobusą visą postuose rastą dokumentaciją. Baigiantis operacijai privažiavo Latvijos YPMB žmonės, papriekaištavo, kad labai gaištama ir padegamosiomis granatomis padegė abu Lietuvos pasienio tarnybų vagonėlius. Po to palydėjo Latvijos YPMB transportą iki Panevėžio ir čia išsiskyrę, grįžo į bazę Vilniuje. Rastus ginklus, šaudmenis ir dokumentus perdavė B. M..

Vadovaujantis LR BPK 276 str. 4 d. teisme perskaityti liudytojo A. G. N., kuris pagal LR Generalinio prokuroro pavedimą buvo apklaustas Sankt Peterburgo prokuratūroje. Liudytojas A. G. N. nurodė, kad Rygos ir Vilniaus YPMB veiksmai, kuriuose dalyvavo ir jis kaip operatorius, režisierius ir žurnalistas, buvo vykdomi griežtai laikantis jo SSRS Konstitucijos, jos labai ir šalies vadovybės įsakymų. Neteisėtų ginkluotų muitinės postų likvidavimas, kelių atlaisvinimas nuo separatistinių užkardų vyko griežtai laikantis šalies įstatymų normų. Apie milicijos veiksmus jis jokių būdu nemato galimybės pasakoti asmenims, kuriuos laiko nusikaltėliais, asmenims, Lietuvos Respublikos teritorijoje įvedusiems nusikalstamą, prieš rusus nukreiptą režimą, juo labiau, milicijos ketinimą, veiksmų metodų ir panašiai viešinimą laiko nusikalstamu (t. 13, b.l. 134-137).

Vadovaujantis LR BPK 276 str. 4 d. teisme perskaityti Lietuvos YPMB narių *S. L., V. P. ir A. Š.* ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai. Liudytojai nurodė, kad dalyvavo operacijoje Smėlynės pasienio ir muitinės postuose. Tai buvo nelegalių ginklų poėmio operacija, kuriai vadovavo A. S.. Viso dalyvavo apie 10 YPMB narių. Operacijos metu buvo paimtas karabinas, pistoleto šoviniai, lazdos su metalinėmis šerdimis. Patys YPMB nariai buvo ginkluoti AKS-74U automatais, pistoletais (t. 5, b.l. 86- 87, 89- 91, 92- 95).

Vadovaujantis LR BPK 276 str. 4 d. teisme perskaityti Rygos YPMB nario *M. B.* parodymai, gauti iš Latvijos Respublikos prokuratūros. Liudytojas nurodė, kad nuo 1990 metų balandžio-gegužės mėn. iki 1991 metų rugsėjo mėn. tarnavo Rygos YPMB, vadovaujamam S. P.. Prieš prasidedant pasienio postų naikinimo operacijoms, Latvijos YPMB būrio vadas Mlynikas instruktavo, kad SSRS prezidento Gorbačiovo įsakymu visi Pabaltijo pasienio ir muitinės postai paskelbti neteisėtais ir turi būti sunaikinti, t. y. sudeginti ar nutemti į griovius ir sulaužyti, kad būtų netinkami naudojimui, muitinių dokumentus reikėjo parvežti į jų bazę. Vyko vykdyti šios užduoties. Į užduotį vyko dar 2 ar 3 Latvijos YPMB nariai, iš kurių prisimena tik A. R.. Vyriausiasis buvo kažkoks seržantas. Pakeliui susitiko su žurnalistu Nevzorovu, kuris turėjo savo transportą. A. N. lydėjo Lietuvos YPMB nariai, uniformuoti, ginkluoti, su dviem mašinomis: baltu „Latvija“ mikroautobusu ir šviesiais „Žiguliais“. Lietuvių buvo gal apie 10 žmonių, kai kurie uniformuoti, kai kurie – ne. Atvažiavus, A. N. išsoko iš automobilio ir pradėjo filmuoti. Iš lietuvių mašinų išsoko YPMB nariai ir apsupo vagonėlius. Matė vieną uniformuotą lietuvių muitininką kruvinu veidu, taip pat kaip S. P. kitam lietuvių muitininkui nuplėšė antpečius. Vėliau abu nameliai buvo padegti. Sustabdytu Latvijos pusėn važiavusiu „Kamazū“ išrautas pasienio užtvartas (t. 14, b.l. 16-20).

(10) Kaltinimas dėl 1991-05-24 Lavoriškių pasienio užkardos ir muitinės posto ir pareigūnų P. S., S. A., V. J., G. K. ir A. M. užpuolimo.

(11) Kaltinimas dėl 1991-05-25 Šumsko pasienio kontrolės posto ir pareigūnų G. Ž., J. K., V. Č. užpuolimo.

(12) Kaltinimas dėl 1991-05-25 Medininkų pasienio kontrolės posto ir muitinės pareigūnų T. Lietuvninko, R. Ž., A. R., J.-V. V. užpuolimo.

(10)

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti nukentėjusieji – Pasienio apsaugos tarnybos budintieji P. S. (t. 14, b.l. 54) ir S. A. (t. 14, b.l. 60), LR Muitinės departamento Lavoriškių posto muitininkai V. J. (t. 14, b.l. 62) nurodė, kad 1991-05-24 budėjo Lavoriškių poste. Apie 23 val. prie posto privažiavo baltos spalvos „Latvija“ ir VAZ automobilis, iš kurių išlipo apie 15 ginkluotų žmonių, kaip vėliau suprato – YPMB milicininkai. Būriui vadovavo neaukšto ūgio karininkas su

ūsais. Keli iš jų įbėgo į vagonėlį ir grasindami automatais liepė visiems atsistoti prie posto iškėlus rankas. Po to buvo patikrintos kišenės. P. S. kišenėje buvo rastas dujinis balionėlis, kuriuo jam vienas milicininkas papurškė jam į burną. Užpuolikai P. S. sumušė kojomis ir automatų buožėmis. Buvo apsirengę tarybinės armijos lauko karine uniforma, ant galvų turėjo juodas beretes. Vienas iš jų turėjo filmavimo kamerą ir viską įrašinėjo. Mašinos buvo be numerių. Užpuolikai atvirai grobstė būdelių daiktus, daužė, išlaužė postų įrangą. Po to visiems buvo liepta bėgti Vilniaus miesto link. Nuėjęs apie 200 metrų nuo posto pamatė, kad užpuolikai padegė poste esančias būdeles.

Taip pat, P. S. nurodė, kad jam padaryta 5800 Lt žala, nes dingo jo pinigėnė, kurioje buvo ne mažiau kaip 500 rublių, raktai, higienos daiktai, džinsai-kelnės. Sužalojimus gydėsi namuose. Nuo ieškinio atsisako. P. S., susipažinęs su A. N. TV laidos „600 sekundžių“ filmo „Naši“ dalimi „Boleslavas“, atpažino V. R. kaip asmenį, kuris vadovavo YPMB veiksmams Lavoriškių poste. (t. 14, b.l. 55-56)

Taip pat, S. A. nurodė, kad užpuolikai turėjo automatus S. J. pats buvo mušamas koja į pilvą, iškratytos kišenės. Vienas iš užpuolikų, kuris elgėsi kaip vadovas, visą laiką skubino, nuėmė nuo vagonėlio vėliavą ir sulaužęs kotą ją sudegino. Matė kaip užpuolikai apipylė vagonėlį benzinu ir padegė. Į gydymo įstaigą jis nesikreipė.

Be to, V. J. nurodė, kad kai jie buvo suguldyti ant žemės, užpuolikai vagonėlyje ieškojo dokumentų, ginklų. Nieko neradę, sumetė asmeninius daiktus ir liepė pasiimti, tačiau jis neberado savo tranzistoriaus ir odinio krepšio. Taip buvo padaryta 500 rublių žala. Jis matė kaip buvo benzinu apipiltas vagonėlis ir padegtas. Nukentėjusiajam buvo suduoti keli smūgiai, tačiau dėl patirtų sužalojimų į gydymo įstaigas nesikreipė. Ikitiesminio tyrimo metu pateikto ieškinio atsisako.

Be to, A. M. nurodė, kad bandė paskambinti į Muitinės departamentą ir informuoti apie užpuolimą, bet nespėjo, nes užpuolikams vadovavęs karininkas sudavęs smūgį į dešinį šoną ir sėdmenis pargriovė ant grindų. Padarė kratą, rastus dujinį balionėlį ir peilį sudėjo ant užtvaro ir nufilmavo. Jau einant plentu pamatė kaip užsidegė vagonėliai. Po užpuolimo savo krepšyje nerado kai kurių protokolų, 190 rublių grynųjų pinigų, kvitų dėl muito mokesčio. Dėl patirtų sužalojimų kreipėsi į medikus. Padaryta 190 rublių žala, tačiau ieškinio atsisako.

1991-05-25 2.20 val. apžiūrėjus Vilniaus rajono Lavoriškių Krašto apsaugos kontrolės ir muitinės postą nustatyta, kad dega dvi LR muitinės būdelės, už jų – visiškai sudegusi Krašto apsaugos būdelė. Sulaužytas užtvaras, nuversta posto būdelė (t. 14, b.l. 47-50). 1991-05-31 akte apie gaisrą nurodyta, kad 2 gyvenamieji vagonėliai, esantys Lavoriškių sen., Sodybos k., pilnai sudegė. Gaisro priežastis – padegimas (t. 14, b.l. 51-53).

(11)

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti nukentėjusieji – Pasienio apsaugos tarnybos budintieji G. Ž. (t. 14, b.l. 80), ir J. K. (t. 14, b.l. 85), liudytojas P. T. (t. 14, b.l. 98- 100), LR Muitinės departamento Šumsko posto pareigūnas nukentėjusysis V. Č. (t. 14, b.l. 90) nurodė, kad 1991-05-24 budėjo Vilniaus Šumsko pasienio poste. Apie 22.00 val. prie jų būdelės atvažiavo 2 mašinos, išbėgo 2 sovietinės armijos karine lauko uniforma vilkintys vyrai, atkišę automatus liepė nejudėti. Padarė asmens kratas, išvedė į lauką ir paguldė ant žemės veidu. Viso užpuolikų buvo ne mažiau kaip 10, automatais AKSU, vilkėjo sovietinės armijos maskuojančią uniformą. Užpuolimo metu buvo sudaužyta ir sulaužyta būdelės įranga, o vėliau būdelė ir padegta.

Taip pat, G. Ž. nurodė, kad kai buvo apieškomas, jam buvo suduoti smūgiai kojomis per šonus. Užpuolimo metu dingo pirštinės, peilis ir žiūronai. Padaryta 1000 rub. žala, kurią dabar įvertina 30000 Lt ir prašo priteisti iš kaltų asmenų. Peržiūrėjęs TV laidos „600 sekundžių“ filmo „Naši“ dalį „Boleslavas“, G. Ž. atpažino joje nufilmuotą V. R. kaip asmenį, kuris 1991-05-24 dalyvavo užpuolime (t. 14, b.l. 81, 82).

Taip pat, V. Č. nurodė, kad užpuolimo metu vienas iš užpuolikų turėjo filmavimo kamerą. Užpuolimo metu jis neteko pinigėnės su pinigais, žibinto, kepurės, užrašų knygutės, padaryta 400 rub. žala. Ieškinio atsisako.

1991-05-25 4.10 val. atlikus įvykio vietos apžiūrą nustatyta, kad Vilniaus raj., Šumsko kaime esanti muitinės posto būdelė sudeginta (t. 4, b.l. 73-76). 1991-05-25 akte apie gaisrą nurodoma, kad Šumsko kaime pilnai sudegė gyvenamasis vagonėlis. Gaisro priežastis – padegimas (t. 14, b.l. 79).

(12)

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti nukentėjusieji – Pasienio apsaugos tarnybos budintieji T. Lietuvninkas (t. 14, b.l. 108- 110, 111- 112), liudytojas J. V. V. (t. 14, b.l. 125- 126), nurodė, kad 1991-05-25 Medininkų pasienio kontrolės poste budėjo trys pasienio apsaugos tarnybos pareigūnai ir 5-6 muitininkai. Apie 0.30 val. pasigirdo triukšmas ir į vagonėlį įėjo 5-6 žmonės, vilkintys chaki spalvos karišką uniformą, juodomis beretėmis, su neperšaunamomis liemenėmis ir trumpais automatais. Vėliau pamatė, kad iš viso buvo apie 16-17 žmonių, apie 25-27 metų amžiaus, kalbantys rusiškai, panašūs į YPMB milicininkus. Visus, išskyrus R. Ž., kuriam pavyko pabėgti, išvedė į lauką, iškratė. Pas vieną muitininką rado dujinį balionėlį, papurškė juo į akis ir suspardė. Nuo smūgių šis kuriam laikui prarado sąmonę. Paskui privertė gultis visus. T. Lietuvninką privertė nusivilkti Krašto apsaugos tarnybos uniformą, J. V. V. supjaustė uniformines kelnes. Galiausiai liepė visiems bėgti. Kažkiek pabėgę pamatė, kad kariškiai automatais išmušė vagonėlio stiklus, o po to du vagonėliai labai greitai užsidegė. Po to nedaug pašaudė į viršų ir išvažiavo. Užpuolikų buvo apie 16-17 žmonių, jie kalbėjosi rusiškai, jautėsi alkoholio kvapas.

Taip pat, T. *Lietuvninkas* nurodė, kad užpuolikai buvo ginkluoti AKSU automatais ir pistoletais. Jis buvo spardomas gal 4 užpuolikų į įvairias kūno vietas. Viso buvo 10-15 smūgių. Vienas iš užpuolikų filmavo. Atpažino, kad tai tuo metu populiarios rusiškos laidos „600 sekundžių“ darbuotojas, bet ne A. N..

Pagal teismo medicinos ekspertizės aktą Nr. 987 ir specialisto paaiškinimą T. Lietuvninkui 1991-05-24 padarytas VII ir VIII dešinės pusės šonkaulių lūžimas pažastinėje linijoje su dešinio plaučio sužalojimu, lydimu oro krūtinplėvės ertmėje ir po oda susikaupimu ir plaučio suspaudimu bei kraujo išsiliejimu į krūtinplėvės ertmę ir krūtinės ląstos nubrozdinimai. Tai padaryta krūtinės ląstos dešinę pusę sumušant didele jėga kietais bukais riboto paviršiaus daiktais. Tai galėjo būti padaryta spardant kojomis, mušant kitais kietais, bukais, riboto paviršiaus daiktais. Padaryti kūno sužalojimai atitinka nesunkų sveikatos sutrikdymą, nes dėl krūtinės sužalojimų sveikata buvo sutrikdyta ilgesniam nei 10 dienų laikotarpiui. Šį sužalojimą vertinti sunkiu nėra pagrindo, nes dėl jo nukentėjusysis nebuvo operuotas, neatlikta krūtinės atvėrimo operacija – torakotomija, nežinoma konkrety plaučio sužalojimo vieta ir pobūdis bei nenustatyti kitokio pobūdžio sunkaus suluošinimo požymiai (t. 15, b.l. 72-74, t. 14, b.l. 116-117).

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklausti Pasienio apsaugos tarnybos budintieji nukentėjusysis P. R. Ž. (t. 14, b.l.120),LR Muitinės departamento Šumsko posto pareigūnas nukentėjusysis A. R. (t. 14, b.l. 123) nurodė, kad 1991-05-25 apie 0.30 val. pamatę, kad prie posto privažiavo automobiliai, iš kurių išlipo apie 10 ginkluotų automatais vyrų, bandė bėgti. Automatininkai vijosi, bet nukentėjusiesiems pavyko pabėgti. Po 15 minučių grįžo prie posto ir pamatė, kad būdelės dega. Užpuolikai vilkėjo sovietinės armijos lauko karinę uniformą, turėjo juodas beretes. Užpuolimo metu dingo P.R. Ž. striukė, kurią vertina 800 rub. P. R. Ž. prašo priteisti iš kaltų asmenų 2000 Lt turtinei ir neturtinei žalai atlyginti.

Be to, A. R. papildė, kad pasislėpęs miške matė kaip užpuolikai padegė vagonėlius.

(10, 12)

KAM pasienio apsaugos tarnybos 1992-01-17 pranešime nurodoma, kad sunaikinus Lavoriškių ir Medininkų pasienio užkardas padaryta 100000 rub. (1000 Lt) žala (t. 14, b.l. 40, 41) (t. 14, b.l. 41)

LR Muitinės departamento Vilniaus muitinės 1993-07-22 pažymoje nurodoma, kad sunaikinus Lavoriškių ir Medininkų muitinės postus padaryta 91754,63 rub. (780,94 Lt) žala (t. 14, b.l. 44, 45).

(10, 11, 12)

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 4, b.l. 146- 154) liudytoju apklaustas buvęs Lietuvos YPMB narys G. C. paaiškino, kad iki 1991 m. rugpjūčio mėn. dirbo vairuotoju Lietuvos YPMB, kuris nuo 1991 m. sausio mėnesio pakluso SSRS vadovybei. Mikroautobusu „Latvija“ vežė YPMB būrį į Lietuvos ir Baltarusijos pasienį, vykdyti įsakymą dėl neteisėtų pasienio ir muitinės postų likvidavimo. Buvo instrukuoti nešaudyti, su muitininkais elgtis korektiškai – nenaudoti fizinio smurto, tik įsakyti jiems palikti patalpas, vagonėlius sunaikinti. Operacijai vadovavo YPMB štabo viršininkas V. R.. Vyko dviem automobiliais, viso apie 10-11 kamufliažine uniforma apsirengusių, automatais ginkluotų milicininkų Liudytojas vairavo vieną iš automobilių. (10) Į pirmą Lavoriškių postą atvyko jau nakties metu. Iškratė ir paėmė visą vagonėliuose rastą dokumentaciją. Vagonėlius padegė ir (11) išvyko link Šumsko pasienio ir muitinės postų. Čia buvo keturi muitininkai, kuriuos išvedė į lauką. Kažkuris muitininkas pasipriešino, todėl prieš jį panaudotos ašarinės dujos, keletą kartų suduota. Šioje muitinėje jokių ginklų nebuvo rasta. G. C. iš YPMB automobilio „VAZ“ nupylė benzino ir kažkas jį panaudojo padegant vagonėlį. Kaip ir pirmą kartą, pakrovus visus poste rastus dokumentus, nuvyko link paskutinio tą naktį (12) Medininkų posto. Medininkų poste rado 4 ar 5 muitininkus bei pasieniečius. Jie pasipriešino ir YPMB milicininkai panaudojo prieš juos fizinę, dėl ko muitininkai šiame poste labiausiai nukentėjo. G. C. V. R. įsakymu nupylė iš pro šalį važiuosio Baltarusijoje registruoto sunkvežimio pusę kibiro dyzelinio kuro ir juo apipylus buvo padegtas paskutinis – Medininkų posto vagonėlis.

1991-06-26 SSRS VRM ministro B. P. įsakymu Nr. 205 konstatuota, kad dėl galimo Vilniaus YPMB įgaliojimų viršijimo, vykdant įsakymą dėl kelių Lietuvos pasienyje atblokovimo, padaryto 1991-05-23 – 1991-05-24, iškeltos baudžiamosios bylos. Vilniaus YPMB vadui B. M. skirtas griežtas įspėjimas. Galutinis jo veiksmų atidėtas įvertinimas iki bus išnagrinėtos baudžiamosios bylos (t. 14, b.l. 31- 37).

(13) Kaltinimas dėl 1991-06-26 Valstybinio telegrafo-telefono centro užpuolimo;

(15) Kaltinimas dėl 1991-08-19 Valstybinio telegrafo-telefono centro užpuolimo;

(13)

1991-06-26 18.20 val. Valstybinio telefono telegrafo centro (VTTC) apžiūros protokole nurodoma, kad šis pastatas, esantis adresu Savanorių pr. 28, Vilnius, apsuptas YPMB narių. 10 minučių po įvykio vietos apžiūros pradžios YPMB pasišalino. Apžiūrėjus pastatą, YPMB buvimo pėdsakų nepastebėta](t. 14, b.l. 130- 132).

Peržiūrėjus 1991-06-26 nuo 09.10 val. iki 10.35 prie VTTC pastato darytą vaizdo įrašą nustatyta, kad jame užfiksuotos pastato priegios, saugomos YPMB uniformą vilkinčių automatais ginkluotų vyrų. Prie pastato laukia sunkvežimis su kabina pritaikyta keleiviams vežti, mikroautobusas, keli lengvieji automobiliai. Vienu iš jų išvažiuoja papulkininkio laipsnį turintis tamsaus gymio kariškis (t. 14, b.l. 133).

Teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 14, b.l. 154- 155, t. 16, b.l. 14- 16) apklaustas VTTC viršininkas J. J. nurodė, kad 1991 m. VTTC Rusijos kariuomenės ir YPMB buvo užimtas tris kartus. 1991 m. birželio mėnesį buvo antras kartas. YPMB būrio vadovas Jeriomenko informavo, kad vykdo SSRS Prezidento įsaką paimti neteisėtai laikomus ginklus, todėl atvyko apieškoti pastato. YPMB milicininkai išsiskirstė po visas patalpas, atjungė aparatūros maitinimą, komutatorių salėje, sustabdė telefonininkų darbą. Toliau su būrio vadovu, lydimi operatoriaus, kuris viską filmavo, nusileido į rūšį ir čia, ventiliacijos kameroje, rado dar kelis YPMB milicininkus, kurie jau kratė iš maišo neva čia rastus ginklus. Dėl šio įvykio atvyko YPMB vadas B. M., SSRS lojalios Lietuvos prokuratūros pareigūnas ir LR Generalinis prokuroras A. P.. Visas incidentas truko apie 4 valandas ir baigėsi tuo, kad YPMB išvažiavo, pasiėmusi neva VTTC rastus ginklus. VTTC darbas buvo sutrikdytas apie 4 valandas.

VTTC 1991-07-01 pažymoje nurodoma, kad 1991-06-26 nuo 16.30 val. iki 19.00 val. įvyko 9403 veikiančių kanalų prastova ir 1991-06-26 nuo 16.30 val. iki 01.55 val. įvyko kanalų komunikacijos mazgo „Kvarcas“ prastova, dėl ko VTTC patyrė 57849 rub. (578,49 Lt) žalą, o kitos Lietuvos įmonės patyrė 86440 Lt žalą (t. 14, b.l. 144, 151- 152).

Liudytoja R. N. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 14, b.l. 196) nurodė, kad 1991-06-26 dirbo VTTC dispečerinėje. Apie 16.30 val. į cechą įsiveržė automatais ginkluoti, žalia uniforma vilkintys, rusiškai kalbantys žmonės. Įsakė visiems likti savo vietose. Prirėmė prie sienos ir apieškojo inžinierių R. Š.. Po 5 min. įbėgo dar keli kariškiai ir ėmė atjunginėti elektros maitinimą ryšių įrangai. Viskas truko apie dvi valandas. 17.00 val. tiems darbuotojams, kuriems baigėsi darbo laikas buvo leista eiti namo. Apie 18.10 val. kariškiai pasišalino patys.

Liudytojas A. S. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 14, b.l. 159) nurodė, kad 1991 m. balandžio mėnesį dirbo VTTC budinčiuoju. Po 16.00 val. vestibulyje pasigirdo šūvis. Pamatė atbėgančius automatais ginkluotus, kariškomis maskuojančiomis uniformomis ir juodomis beretėmis apsirengusius vyrus. Ant jų uniformų rankovių buvo antsiuvai su užrašu „Milicija“. Vienas iš jų įsiveržė į A. S. postą, įrėmė į nugarą automata, pastatė iškeltomis rankomis prie sienos ir apieškojo. Šalia buvo lygiai taip pat apieškotas dar vienas netoli buvęs VTTC tarnautojas. Matė, kad kartu su kariškiai apsirengusiais vyrais po VTTC vaikščiojo ir viską filmavo kažkoks operatorius. Po kiek laiko tarnautojui buvo leista eiti, o A. S. – grįžti į savo postą, iš kur jis buvo nuvestas į automobilį, čia saugomas, tačiau pavyko pabėgti.

Liudytojomis teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklaustos VTTC telefonistės A. G. (t. 14, b.l. 193), R. M. (t. 14, b.l. 200), A. A. (t. 15, b.l. 3- 4) nurodė, kad dirbant pasigirdo šūvis, į komutatorių salę įsiveržė vyrai su dėmėta uniforma ir trumpais automatais, nutraukė darbą, liepė atsitraukti nuo komutatorių ir atjungti visus abonentus, neatsakinėti į jokių skambučius.

YPMB nariai, kurie buvo apklausti liudytojais teisme ir ikiteisminio tyrimo metu – O. A. (t. 4, b.l. 166- 167), R. M. (t. , b.l. 45- 47), K. D. (t. 5, b.l. 77- 78), G. C. (t. 6, b.l. 26- 28), A. S. (t. 7, b.l. 13- 31, 78- 86), bei YPMB nariai, kurių parodymai perskaityti LR BPK 276 str. 4 d. pagrindu – I. K. (t. 4, b.l. 61- 64), D. B. (t. 4, b.l. 124- 130), G. Š. (t. 5, b.l. 144- 147), P. F. (t. 5, b.l. 148- 151, 152- 155), A. A. (t. 5, b.l. 156- 166), M. V. (t. 5, b.l. 175- 177) nurodė, kad 1991-06-26 Vilniaus YPMB būrys dalyvavo VTTC pastato apžiūroje. Apžiūros pagrindas – buvo įtarimai, jog jame nelegaliai saugomi ginklai. Operacijai tiesiogiai vadovavo YPMB karininkas Jeriomenko.

Be to, I. K. nurodė, kad pastate buvo rasta šovinių, savadarbis pistoletas, sprogmenys.

Be to, K. D. nurodė, kad instruktažą prieš operaciją atliko B. M..

Be to, A. A. nurodė, kad VTTC apžiūrą nuspręsta atlikti gavus informaciją iš vieno VTTC darbuotojo apie tai, kad čia slepiami ginklai ir šaudmenys. Sprendimą atlikti operaciją priėmė jis pasitaręs su B. M., bei suderinęs su SSRS lojalios Lietuvos prokuratūros vadovu A. P.. Vėdinimo patalpoje rūsyje rasta ir išimta: maišas su 10 tolo sprogmenų, apie 100 pistoleto ir šautuvo šovinių, 10 metrų detonuojančio laido ir savadarbis pistoletas. Apie radinį informavo B. M., o pastarasis – A. P. Netrukus abu atvyko į radinio vietą.

1991-06-26 SSRS vidaus reikalų ministro pirmojo pavaduotojo B. V. G. telefonogramoje Nr. 257, adresuotojo YPMB vadui nurodoma: „Ginklų išėmimo iš Vilniaus telefonų stoties operaciją nutraukti, asmeninę sudėtį sugrąžinti į dislokacijos vietą. Ateityje panašias akcijas, nesuderinus su SSRS VRM, nevykdyti“ (t. 14, b.l. 257).

(15)

VTTC 1991-08-23 pažymoje Nr. 01-318 ir 1993-08-18 pažymoje Nr. 01-197 nurodoma, kad 1991-08-19 15.45 val. ginkluotas YPMB būrys užėmė įstaigą. Tos pačios dienos 20.00 val. juos pakeitė kariškiai. Objektas buvo okupuotas iki 1991-08-21 17.30 val. Padaryta 38134 (381,34 Lt) žala (t. 14, b.l. 148).

Liudytojomis teisme ir ikiteisminio tyrimo metu apklaustos VTTC telefonistė R. M. (t. 14, b.l. 200) ir O. P. (t. 15, b.l. 5) nurodė, kad 1991-08-19 po pietų dirbo komutatorių ceche, kai pasigirdo mašinų ūžesys, vestibulyje dūžtančio stiklo garsas. Kaip ir birželio mėnesį, į cechą įbėgo apsirengę žalia uniforma ir ginkluoti YPMB milicininkai ir privertė atjungti komutatorius lygiai taip pat, kaip ir birželio mėnesį. Cechas nedirbo kelias dienas, kol jį saugojo SSRS kariškiai. Darbuotojai ateidavo į darbą, bet dirbti buvo neleidžiama.

YPMB nariai, kurie buvo apklausti liudytojais teisme ir ikiteisminio tyrimo metu, B. Ž. (t. 4, b.l. 45- 47), A. S. (t. 4, b.l. 56- 58), I. B. (t. 5, b.l. 138- 143), bei YPMB nariai, kurių parodymai perskaityti LR BPK 276 str. 4 d. pagrindu, V. M. (t. 4, b.l. 20- 23), A. Š. (t. 4, b.l. 65- 67), A. A. (t. 5, b.l. 156- 166), T. L. (t. 5, b.l. 181- 183) nurodė, kad B. M. įsakymu 1991-08-19 vėl užėmė VTTC.

Užduotis buvo nutraukti centro veiklą, joje dalyvavo visas YPMB, išskyrus vieną grandį. Praėjus 4 valandom po užėmimo YPMB pakeitė kariškiai, o YPMB grįžo į bazę.

Taip pat, liudytojas A. A. papildė, jog 1991-08-19 gavo iš SSRS VRS įsakymą dėl nepaprastosios padėties įvedimo Pabaltvyje. Vilniaus YPMB įsakyta užimti ir saugoti VTTC, neleisti gadinti aparatūros ir turto. Šiai užduočiai būrio vadas B. M. skyrė jį, A. A.. Užduoties vykdyti vyko dvi grandys dviem šarvuočiais.

(14) Kaltinimas dėl 1991-08-19 buto adresu Vairo 8-142 užpuolimo

1991-08-19 įvykio vietos apžiūros protokole nurodyta, kad apžiūrimas butas Vairo g. 8-142, Vilniuje. Bute betvarkė, spintelės atidarytos, daiktai išmėtyti. Ant sienos matomos seifo žymės, išlindusios sijos. Durys apgadintos, spynos sulaužytos (t. 15, b.l. 12-14).

Vilniaus m. 2 PK inspektoriaus S. B. raporte nurodyta, kad 1991-08-19 pokalbio su buto adresu Vairo g. 8-142, Vilnius, metu, buto gyventoja nurodė, kad jos sūnus dirba inspektoriumi gamtos apsaugoje. Tą pačią dieną, prieš pokalbį, buvo atvykę kariškiai ir iš namų išnešė 2 seifus, kuriuose buto gyventojos sūnus saugojo ginklus (t. 15, b.l. 18).

Nukentėjusysis K. M. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu (t. 15, b.l. 58-59, 60) nurodė, kad 1991-08-19 apie 16 val. iš bendradarbių sužinojo, kad išplėštas jo butas. Bute tuo metu buvo motina V. M., kuri dabar jau mirusi. Grįžęs namo rado didelę betvarkę, dingo du prie sienos pritvirtinti seifai, kuriame buvo saugomi jo asmeniniai bei aplinkos apsaugos departamento ginklai ir kiti daiktai. Departamentui priklausantys – 5 radijo stotys LION, 5 radijos stotys KAKTUS ir 1 – R-105M, ginklai: 3 TT, 3 revolveriai, leidimai, šoviniai. K. M. priklausantys – medžioklinis šautuvas IŽ, optinis taikiklis medžiokliniu šautuvui, medžioklinis prožektorius, auksinis vyriškas žiedas su inicialais „KM“, televizorius „Šilelis“, fotoaparatas „Zenit“ su papildomu objektyvu, 2 žiūronai, telefono aparatas, pirštinės, elektrinis grąžtas, kedai, asmeniniai dokumentai, laikrodis, medžioklinis peilis, raktai nuo dėžės, automobilio ir garažo, sidabrinės monetos, 2 šautuvai, be to buvo išlaužtos lauko durys bei baldai kambaryje. K. M. padarytą žalą tuo metu įvertino 250000 talonų, kurią dabar įvertina 9680 Lt ir prašo priteisti iš kaltų asmenų.

Nukentėjusiosios V. M. parodymai perskaityti vadovaujantis LR BPK 276 str. 1 d. Nukentėjusioji ikiteisminio tyrimo metu nurodė, kad 1991-08-19 apie 14.30 val. į namus pasibeldė, prisistatė, kad jie yra kareiviai. Ji atsakė, kad nieko neįleis, nes namuose yra viena. Tada jie pradėjo laužti duris. Ji tada griebė sūnaus medžioklinį šautuvą ir išmetė per balkoną į kaimynų balkoną. Kariškiai tai pamatė ir atnešė iš kaimynų tą šautuvą. Kariškiai išlaužė buto duris ir įsiveržė į vidų. Iš karto ėmė viską versti, laužti seifus. Seifuose buvo sūnaus asmeniniai daiktai ir valdiški pistoletai ir radijo stotys. Jis tuos daiktus parsinešė iš darbo, nes vyko kraustymasis. Kareiviai nuplėšė nuo sienos seifą ir išnešė jį net neatidarę. Taip pat išnešė seifą, stovėjusį ant grindų. Seifuose buvo ir asmeniniai sūnaus daiktai, pinigai, dokumentai, žiedai. Kariškiai iš spintos paėmė ir jos asmeninius pinigus, televizorių, laikrodį, batelius. Kariškiams vadovavo apie 40 m. tamsus vyras su pulkininko antpečiais. Vienas buvo iš OMON, o kiti su dėmėtom uniformom ir kepuraitėmis. Dar buvo atėję ir du policininkai. Kareiviai buvo su neperšaukamomis liemenėmis. Kai kariškiai beldėsi į butą, tai jie klausė, ar čia Motiekaičio butas. Kai kareiviai laužė seifus, tai ji jiems sakė, kad šie nelaužtų, o nuvažiuotų pas sūnų ir paimtų raktus nuo seifo. Tada karininkas liepė kareiviams uždaryti ją į kitą kambarį. Nukentėjusiajai padaryta 1330 rub. žala (t.15, b.l.54-55, 57).

LR Aplinkos apsaugos departamento generalinio direktoriaus 1-jo pavaduotojo K. Ž. 1991-08-21 pareiškime nurodyta, kad 1991-08-19 apie 12.00 val. ginkluotas YPMB ir vidaus kariuomenės būrys, padedamas tankams ir šarvuočiams, apsupo Vairo g. 8 esantį namą ir išlaužė duris įsiveržė į 142 butą, kur gyvena K. M., Aplinkosaugos sdepartamento žuvininkystės ir žvejybos agentūros Operatyvinės žuvėsaugos inspekcijos viršininkas. Jis 1990-01-30 vadovybės įsakymu Nr. 3 yra atsakingas už tarnybinio šaunamojo ginklo ir šaudmenų, o taip pat ir kitų operatyvinių veiksmų priemonių įgijimą, apskaitą, saugojimą ir panaudojimą. Kariškiai šio užpuolimo metu grubiai pažeidė įstatymus ir įvykdė nusikaltimą. Jie nepateikė jokių dokumentų, kurie leistų įeiti ir atlikti kratą. Savavališkai paėmė teisėtai saugomus 6 vnt. tarnybinių šaunamųjų ginklų, 3 pistoletus II ir 3 revolverius NAGAN tipo, 69 šovinius ir 11 mobiliųjų ir nešiojamųjų radijo stočių LEN ir KAKTUS, o

taip pat jų įkroviklius. Dėl šio pagrobimo fakto LR Aplinkosaugos departamentas pasiuntė protestus SSRS VRM Baltijos karinės apygardos viršininkui (t. 15, b.l. 42-44).

LR Aplinkos apsaugos departamento 1993-05-21 pareiškimе nurodoma, kad įstaigai padaryta 31584,3 tл. žala (t. 15, b.l. 69- 70).

Ikiteisminio tyrimo metu ir teisme apklaustas G. C. nurodė, kad 1991-08-19 su leitenantu Votechovič ir dar vienu vyresniu karininku nuvyko į Šiaurės miestelį, kuriame tuo metu buvo dislokuotas SSRS karinis dalinys. Iš čia su kariškiais vyko į Vairo g., kur kariškiai apsupo vieną gyvenamąjį namą. Voitechovič su vyresniu karininku užėjo į laiptinę ir maždaug po valandos iš namo buvo išnešti du seifai bei maišas su trimis medžiokliniais šautuvais. Kariniame dalinyje atidarius seifus, juose rasta 10 nešiojamų siūstuvų, 10 siūstuvų LION ir vienas stacionarus armijos siūstuvas. Kitame seife buvo 3 TT tipo pistoletai ir 3 Nagan revolveriai ir šoviniai jiems. Revolveriai buvo dėkluose su šoviniais revolverio būgnelyje ir dėklo atsargoje. Taip pat buvo rastas maišelis su atsarginėmis pistoleto apkabomis. Dar buvo ir užsieninių šovinių 9 mm kalibro pistoletui, keletas karabinų (t. 4, b.l. 146-154, t. 6, b.l. 26-28).

Kaltinamieji išteisintini, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo požymių (LR BPK 3 str. 1 d. 1 p.).

Bendros pastabos

B. M. ir V. R. kaltinami nusikaltimais žmoniškumui (tarptautinei humanitarinei teisei), kurie padaryti anksčiau nei 1991-03-31 įsigalioję LR BK 100 str. ir 103 str. 1 d., pagal kuriuos jie dabar kaltinami. Todėl neišvengiamai kyla principo „nėra nusikaltimo be įstatymo“ (*nullum crimen sine lege*) taikymo klausimas. Nors šios naujos LR BK normos nėra blanketinės, kaltinamiesiems suformuluotų nusikaltimų žmoniškumui sudėčių sąvokos ir baudžiamosios atsakomybės už šiuos nusikaltimus principai kyla iš tarptautinės teisės ir turi specifinę reikšmę, kuri Lietuvos nacionalinėje teisėje neapibrėžiama. Lietuvoje nėra pakankamai išplėtotos teismų praktikos nagrinėjamos kategorijos bylose. Tad siekiant užtikrinti tinkamą Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų vykdymą ir nuoseklų bei numatomą atitinkamų baudžiamosios teisės normų taikymą, jos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant į tokių nusikaltimų požymių reikšmę, taip pat baudžiamosios atsakomybės principų turinį pagal tarptautinės teisės aktų nuostatas, tarptautinių teismų praktiką (*Lietuvos A. T. 2012 m. birželio 29 d. Teismų praktikos nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų (BK 99, 100 ir 102 straipsniai) baudžiamosiose bylose apžvalga Nr. AB-37-1. Teismų praktika. 2012, 37, p. 453-495*). Priešingu atveju, be grėsmės veiksmingam tarptautinės teisės veikimui, gali kilti principo *nullum crimen sine lege*, taigi ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 straipsnio pažeidimo pavojus (e. g. *mutatis mutandis Jorgic v. Germany, no. 74613/01, judgment of 12 July 2007; Korbely v. Hungary, no. 9174/02, judgment of 19 September 2008*).

B. M. ir V. R. kaltinimai suformuluoti be nuorodų į jiems inkriminuojamų nusikaltimų šaltinius tarptautinėje humanitarinėje teisėje, be to, kaltinimo struktūra tokia, kad joje bendras inkriminuojamų veikų aprašymas neatskirtas nuo konkretų turinį tarptautinėje humanitarinėje teisėje turinčių formuluočių. Todėl teismas, kuris pagal LR BPK 255 str. 1 d yra įpareigotas bylą nagrinėti tik dėl tų kaltinimų ir dėl tų nusikalstamų veikų, dėl kurių byla perduota nagrinėti teisiamajame posėdyje, ir atsižvelgdamas į LR BPK 22 str. 3 d. garantuotą kaltinamojo teisę žinoti kuo jis kaltinamas, analizuoja tik tas įvairiose kaltinimo vietose pateiktas tarptautinės humanitarinės teisės sąvokas, kurios nurodytos LR BK 100 str. bei 103 str. 1 d. dispozicijose bei turi turinį, apibrėžiamą tarptautinių teismų praktikoje ir doktrinoje.

Dėl kaltinimų pagal LR BK 24 str. 4 d. ir 100 str. (3, 4, 5, 6, 7).

B. M. ir V. R. buvo kaltinami tarptautinės teisės draudžiamu elgesiu su žmonėmis, t. y. tuo, kad jie *vykdydami ir remdami SSRS politiką dideliu mastu arba sistemingai užpildinėdami civilius,*

- *persekiojo juos dėl politinių motyvų;*
- *žmones sulaukė, areštavo ar kitaip atėmė laisvę, o būtent:*

laikotarpiu nuo 1991-03-10 iki 1991-03-20. (3) 1991-03-10, apie 21.00 val., Vilniuje, sulaikė ir atėmė laisvę laikė SSRS karinio dalinio daboklėje apie 6 val. KAD pareigūną A. M.; (4) 1991-03-11, apie 02.00 val., Vilniuje, sulaikė, nuginklavo ir atėmė laisvę laikė YPMB užimtame Lietuvos policijos akademijos pastate apie 6 val. Lietuvos policijos pareigūnus V. A. ir R. A.; (5) 1991-03-11, apie 2.15 val., Vilniuje, sulaikė, nuginklavo ir atėmė laisvę laikė YPMB užimtame Lietuvos policijos akademijos pastate apie 6 val. Lietuvos policijos pareigūnus A. B., A. I., A. B. ir S. P.; (6) 1991-03-18, apie 2.00 val., Vilniuje, sulaikė, nuginklavo ir atėmė laisvę laikė YPMB užimtame Lietuvos policijos akademijos pastate apie 12 val. LR KAD pareigūnus A. B. ir V. J.; (7) 1991-03-20, apie 18.30 val., Vilniuje, nuo Liepkalnio iki Pamėnkalnio g., panaudodami šaunamąjį ginklą persekiojo autobusą su septyniais LR KAD pareigūnais, o autobusui sustojus, toliau persekiojo bėgančius pareigūnus, du iš jų – F. P. ir M. M. sulaikė, panaudojo fizinį smurtą ir atėmė laisvę laikė YPMB užimtame Lietuvos policijos akademijos pastate kaltinime nenurodytą laiką.

Dėl nusikaltimų padarymo laiko.

Kaltinime nurodyta, kad nusikaltimai padaryti vykdam ir remiant SSRS politiką dideliu mastu arba sistemingai užpuolė civilius. Ši formuluotė, kaip ir likusios formuluotės perkeltos iš Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto, priimto 1998-07-17 JT diplomatinėje įgaliotųjų atstovų konferencijoje, skirtoje Tarptautinio baudžiamojo teismo įsteigimui (Romos statutas). Romos statuto 7 str. 1 d. nustato, kad „<...> nusikaltimas žmoniškumui – bet kuri iš toliau išvardytų veikų, kai sąmoningai rengiami didelio masto arba sistemingi civilių užpuolimai“. Romos statuto 7 str. 2 „a“ p. nurodoma, kad „civilių užpuolimas“ – daugybinės šio straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos bet kokių civilių atžvilgiu, kai yra vykdoma ar remiama valstybės arba organizacijos politika užpuolinti civilius“; Romos statuto 7 str. 2 d. „i“ p. nurodoma, kad „prievartinis žmonių dingimas“ – žmonių areštas, sulaikymas arba pagrobimas, kai šią veiką padaro valstybė ar politinė organizacija arba kai tai padaroma joms leidus, su jų parama ar sutikimu, o po to atsisakoma pripažinti tokį laisvės atėmimą arba pranešti apie tų žmonių likimą ar buvimą vietoje siekiant ilgam laikui atimti iš jų galimybę būti ginamiems įstatymo.“ Taigi, iš Romos statuto 7 str. seka, kad nusikaltimų žmoniškumui sąlyga yra kryptinga valstybės arba organizacijos politika, kuria vykdomi ir remiami tokie nusikaltimai. Tačiau, Romos statutas priimtas 1998-07-17, o inkriminuojamos veikos padarytos anksčiau – 1991 m. Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) savo jurisprudencijoje ne kartą yra pažymėjęs, kad retrospektyvus baudžiamojo įstatymo taikymas nepažeis Konvencijos 7 str. įtvirtinto *nullum crimen sine lege* principo tik tuo atveju, jei iš atitinkamos nuostatos teksto ir, jeigu reikia, teismų išaiškinimo, kaltinamasis galėjo žinoti, už kokius veiksmus ar neveikimą kyla baudžiamoji atsakomybė. Šiuo atžvilgiu Teismas patikslino, kad kalbant apie „įstatymą“, 7 straipsnio požiūriu turima omenyje tokia pati sąvoka, į kokią Konvencija nukreipia ir kituose straipsniuose vartojant šį terminą, t. y. sąvoka, apimanti tiek rašytinę, tiek ir nerašytinę teisę, kuriai keliami kokybiniai reikalavimai, o būtent prieinamumo ir numatomumo (žr. <...> *T. M. v. the United Kingdom, 1995-0713, Series A, no. 316-B, p. 71-72, § 37*).

Iš tolimesnės tarptautinių teismų praktikos ir doktrinos analizės akivaizdu, kad 1998 m. Romos statutas iš esmės pakeitė (praplėtė) vyravusią doktriną, pagal kurią nusikaltimai žmoniškumui buvo tik prieš karą ar karo metu padarytų nusikaltimų, kurių neapima karo įstatymai ar papročiai atributas.

1945-08-08 Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statuto (Statuto) 6 str. 1 d. „c“ p. nurodoma, kad Niurnbergo tribunolo jurisdikcijai priskiriami prieš arba karo metu padaryti nusikaltimai žmoniškumui, tarp kurių ir persekiojimas (prosecution) politiniais pagrindais. Niurnbergo tribunolo sprendimuose akcentuojama, kad tiek šis, tiek kiti nusikaltimai žmoniškumui yra neatsiejamas laikotarpio prieš karą arba karo metu atributas. Nusikaltimų žmoniškumui taip, kaip jie suformuluoti Statute, paskirtis užpildyti spragas, kurių neapima tarptautinė karo teisė ir papročiai.

Niurnbergo tribunolo sprendimais už nusikaltimus žmoniškumui, nuteisti V. S. ir Streicher. Pirmasis pripažintas kaltu nusikaltimais žmoniškumui, kurių dalis padaryta prieš karą, kita dalis – karo metu. Tribunolas konstatavo, kad: „V. S. nėra kaltinamas karo nusikaltimais Vienoje, bet vien nusikaltimais žmoniškumui. Kaip matyti iš anksčiau išdėstyto, Austrijos okupacija buvo didesnio

bendro agresijos plano dalis. Todėl Austrijos okupacija patenka Tribunolo jurisdikcijon taip, kaip tai apibrėžta 6 (c) straipsnyje. Okupacijos kontekste šiame straipsnyje numatyti, „žudymai arba sudarymas sąlygų, kurios sukėlė žmonių žūtį, žmonių pavergimas, deportacijos“, o taip pat „persekiojimas dėl politinių, rasinių ar religinių motyvų“ yra nusikaltimas žmoniškumui“. Antrasis pripažintas kaltu nusikaltimais žmoniškumui, padarytais karo metu. Tribunolas konstatavo, kad: „Streicher kaltinimai žudymu ir sudarymu sąlygų, kurios sukėlė žmonių žūtį, kuomet Žydų tautybės asmenys rytuose buvo naikinami ypatingai žiauriomis sąlygomis, sąsajoje su karo nusikaltimais neabejotinai yra „persekiojimas politiniais ir rasiniais pagrindais“, kaip tai apibrėžta Statute“.

Pažymėtina, kad Niurnbergo tribunolo pozicija dėl to, ar Statuto 6 (c) numatyti veiksmai gali būti pripažinti nusikaltimais žmoniškumui, jei jie padaryti ne karo metu, bet „prieš karą“ nėra akivaizdi, nes Niurnbergo tribunolas bendroje savo sprendimų preambulėje praleido formuluotę „prieš karą“, apsiribodamas konstatavimu to, kad visi antihumaniški aktai, nurodyti kaltinimuose ir padaryti *prasadėjus karui* buvo arba karo nusikaltimai, arba padaryti vykstant arba sąsajoje su karine agresija, o todėl pripažintini nusikaltimais žmoniškumui.

(Document:-A/CN.4/5. *The Charter and Judgment of the Nürnberg Tribunal – History and Analysis: Memorandum submitted by the Secretary-General. United Nations- General Assembly, International Law Commission. New York, 1949*).

Būtinis nusikaltimo žmoniškumui ir prieš karą arba karo sąsajos doktrina iš esmės išliko kituose tarptautiniuose dokumentuose – 1948 m. Tokijo karo tribunolo statute (Charter of the International Military Tribunal for the F. E., <<https://www.icrc.org>>), bei 1993 m. įsteigto Tarptautinio tribunolo asmenims, kaltinamiems sunkiais humanitarinės teisės pažeidimais buvusios Jugoslavijos teritorijoje (Jugoslavijos tribunolo) įstatuose. Pastaruosiuose nusikaltimai žmoniškumui apibrėžiami iš esmės taip pat, kaip Niurnbergo tribunolo statute, tai „nusikaltimai, padaryti tarptautinio arba vidinio konflikto metu ir nukreipti prieš civilius gyventojus“.

Jugoslavijos tribunolo jurisprudencija ypatingai aktuali nagrinėjamos bylos kontekste, nes geografiniu ir laiko požiūriu artimiausia šioje byloje nagrinėjamiems įvykiams. Iš šio teismo sprendimų akivaizdu, kad jis nenukrypstamai laikosi doktrinos, suformuluotos dar Niurnbergo tribunolo sprendimais. Daugybėje bylų Jugoslavijos tribunolas nuosekliai kartoja, kad ginkluoto konflikto buvimas yra būtina ir įrodinėtina sąlyga taikant baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus žmoniškumui (*Kunarac, Kovac, and Vokovic, (A. C.), June 12, 2002, para. 83; Tadic, (A. C.), July 15, 1999, para. 251; Limaj et al., (T. C.), November 30, 2005, para. 180; Brdjanin, (T. C.), September 1, 2004, para. 133 (similar); Simic, Tadic, and Zaric, (T. C.), October 17, 2003, para. 38; Naletilic and Martinovic, (T. C.), March 31, 2003, para. 233*).

Net rengiant Romos statutą 1998 m. Romos diplomatinėje konferencijoje nebuvo vieningos nuomonės dėl karo nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui sąsajos. Dalies įtakingų delegacijų nuomone tarptautinė paprotinė teisė, Niurnbergo bei Jugoslavijos tribunolų statutai nusikaltimus žmoniškumui apibrėžė kaip nusikaltimus, padarytus karinio konflikto metu. Panašią nuomonę išsakė Ch. Bassiouni, gretindamas nusikaltimus žmoniškumui pagal Niurnbergo teisę ir vėlesnius variantus. Šio autoriaus nuomone, tai skirtingi nusikaltimai, iš kurių vėlesnieji ne visai tenkina teisėtumo principą (Jusys O., ir kt. Tarptautinis baudžiamasis teismas // Teisės problemos, 1999, nr. 4, p. 81; Bassiouni M.C. C. A. H. in *International C. L.. – The Hague/Boston/London, 1999, p. 274*).

Tiesa, kai kuriuose tarptautiniuose dokumentuose, tokiuose kaip JT nusikaltimų taikai ir žmonijos saugumui kodekso 1954 m., 1991 m., 1996 m. projektai nusikaltimai žmoniškumui kvalifikuojami kaip savarankiški nusikaltimai, nesiejant jų su karo ar ginkluoto konflikto buvimu. Tačiau šis dokumentas dar yra tik rengimo stadijoje ir negali būti vertinamas kaip tarptautinės teisės šaltinis. Kitos tarptautinės konvencijos, kaip 1948 m. Genocido konvencija ir 1973 m. Konvencija dėl apartheido nusikaltimo uždraudimo ir baudimo už jį, nustato, kad jose nurodyti nusikaltimai gali būti padaryti tiek karo, tiek taikos metu. Tačiau nei apartheidas, nei genocidas nėra kaltinimo dalykas šioje byloje, todėl paminėtų dviejų konvencijų nuostatos čia negali būti taikomos.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, galima daryti kategorišką išvadą, kad 1991 m. tarptautinėje teisėje padėtis „prieš karą“, karas arba ginkluotas konfliktas buvo laikomi būtina nusikaltimų žmoniškumui sąlyga.

Grįžtant prie kaltinimo šioje byloje, prokuroras neinkriminavo kaltinamiesiems nusikaltimų žmoniškumui padarymo karo, ginkluoto konflikto ar pasiruošimo karui kontekste, nors LR BK 103 str. 1 d. numato atsakomybę už nusikaltimus, padarytus tokiomis sąlygomis. Vadinasi, kaltinimo požiūriu, 1991 m. ir nebuvo karinės, prieškarinės padėties ir okupacijos. Jeigu taip, teismas daro išvada, kad kaltinime pagal LR BK 100 str. nusikaltimai žmoniškumui B. M. ir V. R. apskritai nėra suformuluoti, nes neinkriminuotas būtino šio nusikaltimo sudėties elementas, kaip tai 1991 m. apibrėžė tarptautinė teisė, o būtent – padėties prie karą, karo ar ginkluoto konflikto buvimas. Tiesa, kaltinime pagal LR BK 103 str. 1 d. kaltinamiesiems inkriminuojamas kitų nusikaltimų padarymas agresijos metu, tačiau kaip bus išdėstyta nagrinėjant kaltinimą pagal LR BK 103 str. 1 d., agresijos nusikaltimai pirmiausiai nėra besąlygiškai sietini su ginkluoto konflikto sąvoka ir, antra – agresijos nusikaltimai numato privilegijuotus subjektus, kuriais B. M. bei V. R. akivaizdžiai nėra.

Taikyti atsakomybės pagal 1998 m. Romos statuto ir atitinkamas LR BK 100 str. dispozicijos formuluotes, net jei būtų nustatytos kitos kaltinime nurodytos aplinkybės (*persekiojimas dėl politinių motyvų; žmonių sulaikymai, areštai, kitoks laisvės atėmimas, vykdymas ir rėmimas SSRS politikos dideliu mastu arba sistemingai užpildinėti civilius*) nėra pagrindo, nes būtų pažeisti teisės numatomumo ir prieinamumo principai bei *nullum crimen sine lege* principas.

Dėl kaltinimų vykdymu ir rėmimu SSRS politikos dideliu mastu arba sistemingai užpildinėti civilius ir persekiojimo dėl politinių motyvų pagrįstumo teismas nepasisako, nes nenustačius būtinos preliminarios nusikaltimo žmoniškumui sąlygos, šios aplinkybės neturi teisinės reikšmės.

Tas kas pasakyta dėl pirmų dviejų kaltinimų, taikoma ir kaltinimui žmonių sulaikymu, areštu, kitokiu laisvės atėmimu, tačiau dėl šios kaltinimo dalies teismas pažymi, kad toks nusikaltimas nenumatytas nei LR BK 100 str., nei 1998 Romos statute. Romos statuto 7 str. 2 d. „i“ p., kuris perkeltas į LR BK 100 str., dispozicija numato atsakomybę už žmonių areštą, sulaikymą arba pagrobimą, kai šią veiką padaro valstybė ar politinė organizacija arba kai tai padaroma joms leidus, su jų parama ar sutikimu, *o po to atsisakoma pripažinti tokį laisvės atėmimą arba pranešti apie tų žmonių likimą ar buvimo vietą siekiant ilgam laikui atimti iš jų galimybę būti ginamiems įstatymo*. Nepranešimas ir ilgalaikis sulaikymas yra būtina šios kaltinimo dalies sąlyga, tačiau kaltinamiesiems ji nebuvo inkriminuota. Vadinasi ir šioje dalyje kaltinimas tarptautinio nusikaltimo padarymu nėra suformuluotas.

Dėl kaltinimų pagal LR BK 103 str. 1 d. (1, 2, 7-15)

B. M. ir V. R. buvo kaltinami tuo, kad vykdydami ir remdami SSRS agresiją prieš Lietuvos Respubliką, nuo 1991-01-27 iki 1991-08-19 sunkiai sužalojo ir naudojo bauginimo bei teroro priemones prieš humanitarinės teisės saugomus asmenis, o būtent:

(1, 2, 8-12) 1991-01-27, 1991-05-05, 1991-05-23, naktį iš 1991-05-24 į 1991-05-25 organizavo ir įsakė arba asmeniškai dalyvavo ginkluotame aštuonių Lietuvos pasienio ir muitinės postų užpuolime bei panaudojant prieš Lietuvos pasienio ir muitinės pareigūnus panaudojo bauginimo ir teroro priemones, kurios pasireiškė grasinimais ginklu, fiziniu smurtu prieš Lietuvos pareigūnus, kurių metu vienam iš jų padarytas nežymus ir vienam – nesunkus sveikatos sutrikdymas, neteisėtomis kratomis, pareigūnų asmeninių daiktų ir valstybinio turto pagrobimu, Lietuvos valstybės simbolių išniekinimu, penkių muitinės ir pasienio postų sunaikinimu juos padegant.

(7) 1991-03-20 organizavo ir įsakė panaudoti bauginimo ir teroro priemones prieš autobusu iš tarnybos važiuojančius septynis KAD pareigūnus, kurios pasireiškė autobuso, kuriuo vyko pareigūnai, persekiojimu, apšaudymu, fiziniu smurtu prieš du sulaikytus pareigūnus ir neteisėtomis jų asmens kratomis, dėl to vienam iš jų padarytas nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl šautinės žaizdos ir vienam – nežymus sveikatos sutrikdymas dėl prieš jį panaudoto fizinio smurto. Šaudydami apgadino KAD autobusą.

(13- 15) 1991-06-26 ir 1991-08-19 organizavo ginkluotą Lietuvos Respublikos valstybinio telegrafo ir telefono centro apsupimą ir užpuolimą bei kaltinime nenurodytų bauginimo ir teroro

priemonių panaudojimą, dėl ko keliom valandom sutriko centro veikla. Antruoju atveju užgrobtas centras perduotas SSRS kariškių žinion.

(14) 1991-08-19 organizavo visuomenės bauginimo ir teroro priemonių panaudojimą, kuris pasireiškė YPMB narių bendrai su SSRS kariškiais įvykdytu smurtu Aplinkos apsaugos departamento (AAD) pareigūno motinos akivaizdoje, pasireiškusiu neteisėta krata ir dviejų seifų su AAD bei AAD ginklais ir kitais daiktais pagrobimu.

Kaltinimų dalys, kuriose inkriminuojamas sunkus kūno sužalojimas bei bauginimo ir teroro priemonių naudojimas, atitinka LR BK 103 str. 1 d. dispoziciją ir 1949 m. Ženevos konvencijos 33 str., Ženevos konvencijos 1977 m. I papildomo protokolo 51 str., ir II papildomo protokolo 13 str. uždraustus prievartos prieš Konvencijos saugomus asmenis, veiksmus.

Dėl nusikaltimų padarymo laiko.

Kaip ir kaltinime pagal LR BK 100 str., taip ir kaltinime pagal LR BK 103 str. 1 d. nurodytų nusikalstamų veikų sudėties privalomasis požymis yra nusikaltimo padarymo laikas. 1949 m. Ženevos konvencijų bendrame 2 straipsnyje, kuris perkeltas ir į LR BK 103 str. 1 d. dispoziciją nurodoma, kad nusikaltimai, kurių padarymu kaltinami B. M. ir V. R., yra padaromi ginkluoto konflikto arba karo arba okupacijos metu.

Karo ar ginkluoto konflikto požymis suponuoja *abipusį* ginkluotą konfliktą.

1949 m. Ženevos konvencijos dėl civilių apsaugos karo metu 142 straipsniu Tarptautiniam Raudonajam Kryžiui suteikta teisė inspektuoti Konvencijos saugomas teritorijas ir delegatams leidžiama vykti į visas vietas, kur yra Konvencijos saugomi asmenys, ypač į jų internavimo, įkalinimo ir darbo vietas, taip pat šios Konvencijos I protokolo 81 straipsnio 3 dalimi suteikta teisė organizacijos konferencijose formuluoti pagalbos konfliktų aukoms principus. 1986 m. Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus konferencijoje priimto šios organizacijos statuto 5 paragrafo 1 d. „g“ p. Raudonojo Kryžiaus Tarptautiniam komitetui (ICRC) suteikti įgaliojimai „skleisti žinias apie tarptautinę humanitarinę teisę, kuri taikytina karinio konflikto metu ir rūpintis jos vystymusi“. Todėl ICRC nuomonė 1949 m. Ženevos konvencijų taikymo klausimais yra svarbus šaltinis, formuojantis tarptautinės humanitarinės teisės principus. 2008 m. kovo mėn. ICRC pranešime, įvertinus tiek vyraujančią doktriną, tiek tarptautinių teismų praktiką, tarptautinis ginkluotas konfliktas Ženevos konvencijų prasme apibrėžtas taip: „<...> kai dvi ar daugiau šalių apsisprendžia ir imasi jį spręsti panaudojant karinę jėgą“. (*How is the Term "A. C." Defined in International H. L.? International Committee of the Red Cross (ICRC). Opinion Paper, March 2008*).

Lygiai taip pat ginkluotas konfliktas apibrėžiamas ir daugelyje jau minėtų Jugoslavijos tribunolo sprendimų (*Kunarac, Kovac, and Vokovic, (A. C.), June 12, 2002, para. 83; Tadic, (A. C.), July 15, 1999, para. 251; Limaj et al., (T. C.), November 30, 2005, para. 180; Brdjanin, (T. C.), September 1, 2004, para. 133 (similar); Simic, Tadic, and Zaric, (T. C.), October 17, 2003, para. 38; Naletilic and Martinovic, (T. C.), March 31, 2003, para. 233*).

Okupacija tarptautinėje teisėje suprantama kaip laikinas svetimos teritorijos užėmimas, t. y. aktas, nesukeliantis suverenių teisių į teritoriją pasikeitimo (laikiniai pasikeičia tik faktinis teritorijos valdytojas) ar kitokių galutinio pobūdžio teisinių pasekmių, okupuota teritorija nėra laikoma ją užėmusios valstybės teritorijos dalimi, joje įvedama laikina okupanto valdžia ir laikinai suspenduojamas okupuotos valstybės suverenitetas.

Tarptautinės teisės doktrinoje okupacijos pabaiga siejama su dviejų sąlygų įvykdymu: 1. Išvedama okupuojančios valstybės kariuomenė arba okupuojančios valstybės kariuomenė lieka dislokuota nepriklausomų vietinės valdžios institucijų sutikimu; 2. Vietinės anksčiau okupuotos teritorijos institucijos perima faktines valdžios ir valdymo funkcijas (*Expert meeting on Occupation and other forms of administration of foreign territory. Report prepared and edited by T. F., legal adviser, ICRC. ICRC, March 2012*).

Čia teismas nori pabrėžti skirtumą tarp okupacijos ir aneksijos. Aneksijos metu okupuojančios valstybės suverenitetas užimtom teritorijom įtvirtinamas ne tik de fakto, bet ir de jure. SSRS įvykdytos Lietuvos aneksijos niekada nepripažino nė viena vakarų valstybė (išskyrus Švediją).

Vertinant Lietuvos teisinę padėtį 1991 m., neginčytina, kad 1990-03-11 aktu „Dėl Lietuvos Nepriklausomos valstybės atstatymo“ paskelbus Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą kaip suverenių galių reiškėją, šiuo aktu pradėjus realizuoti visą Valstybės suverenitetą, suformavus Vyriausybę, buvo atkurtas Lietuvos suverenitetas. Taip pat faktinės Valstybės valdžios, valdymo ir teisėsaugos funkcijos perėjo pagal 1990-03-11 priimtą LR Laikinąjį pagrindinį įstatymą suformuotoms institucijoms. Tačiau aptariamam laikotarpiui, 1990–1991 m., Lietuvoje dar liko dislokuoti SSRS armijos ir VRM daliniai, 1991 m. okupuoti kai kurie Lietuvos infrastruktūros objektai – radijo ir televizijos centras, Spaudos rūmai, kiti pastatai. Ir nors tokia būklė turi 1949 m. Ženevos konvencijų 2 str. nurodytos dalinės okupacijos požymių, kuri yra jų taikymo sąlyga, ji kaltinimuose nesuformuluota ir nebuvo įrodinėjama, todėl teismas, laikydamasis kaltinimo ribų (LR BPK 255 str.) nenagrinėja, ar laikotarpis, nurodytas kaltinime, atitiko dalinės okupacijos sąlygas, kaip tai apibrėžiama 1949 m. Ženevos konvencijose.

Dėl agresijos sampratos

1945 m. JT Chartijos 39, 41, 42 straipsniai suteikia Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai įgaliojimus, esant agresijos akto pavojui, imtis ekonominių, diplomatinių ir karinių priemonių tarptautinei taikai bei saugumui palaikyti arba atkurti.

Nesant vieningos agresijos sąvokos nei tarptautinėje, nei paprotinėje teisėje, Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1974-12-14 rezoliucijos Nr. 3314 1 str. agresiją apibrėžė kaip „<...> valstybės ginkluotos jėgos panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę arba bet koku kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų Chartija, kaip nustatoma šiame Apibrėžime“.

B. M. ir V. R. kaltinami agresijos vykdymu ir rėmimu, tačiau kaltinamieji (I) nėra agresijos nusikaltimo subjektai, (II) būtų pažeistas *nullum crimen sine lege* principas, nes agresijos samprata nėra susiformavusi tarptautinėje teisėje, šią bylą nagrinėjantis teismas neturi galimybės, remiantis tarptautinės teisės, papročių pagrindu arba tarptautinių teismų sprendimais nustatyti agresijos nusikaltimo turinio, (III) kaltinamiesiems inkriminuojamos konkrečios veikos (bauginimo ir teroro priemonių prieš civilius panaudojimas) yra akivaizdžiai 1949 m. Ženevos konvencijoje ir jos papildomuose protokoluose numatytos veikos ir sietinos ne su agresija, kurios turinys neaiškus, bet su konkrečiom 1949 m. Ženevos konvencijų bendrame 2 str. nurodytom sąlygom.

I. T. teisės doktrinoje agresijos subjektais pripažįstami tik valstybių vadovai bei politiniai lyderiai, turintys pakankamus įgalinimus inicijuoti agresijos aktus. „<...> šiandien agresiją įprasta vertinti kaip „lyderių nusikaltimą“. *Žemesnio rango asmenys pašalinami iš šio nusikaltimo subjektų rato dėl praktinių priežasčių. <...> Atsakyti gali tik sprendimų priėmėjai; visi kiti agresijos dalyviai nuo atsakomybės atleidžiami. Atsakingais asmenimis gali būti pripažinti tik valstybę atstovaujantys asmenys. Tik valstybės vadovai atsakingi už valstybės politikos kryptį ir tik jų veiksmuose yra agresijos nusikaltimo sudėtis. Todėl tik jie vieninteliai gali atsakyti už šį nusikaltimą valstybės vardu, net jei savo rankomis neprisidėjo prie agresijos baisumų“.* (*The relationship between state and individual responsibility for international crimes/ by Beatrice I. B.// 2009, Leiden, The Netherlands*).

Sekant šia doktrina, JT nusikaltimų taikai ir žmonijos saugumui kodekso projekto 1996 m. redakcijos 16 str. komentare, Tarptautinės teisės komisija nurodo, kad „<...> agresijos akto kaltininkais gali būti pripažinti tik individai, kurie turi pakankamai valdžios ar galių, kad priimtum lemiamus sprendimus vykdant agresiją“ (*ILC, „Report on the Work of it’s 48th Session“, YILC (1996), vol. II, p. 45.*).

Taigi nei B. M., nei V. R. negali būti laikomi privilegijuotais agresijos nusikaltimo subjektais.

II. Šioje byloje teismas negali nustatyti ir agresijos, kuria kaltinami B. M. ir V. R. sąvokos turinio, nes jos turinys nėra aiškus ir tarptautinėje teisėje. Agresijos sąvoka nors ir apibrėžta minėtoje JT GA rezoliucijoje Nr. 3314, tačiau šis dokumentas nėra savarankiškas tarptautinis teisės šaltinis ir iki šiol nėra inkorporuotas nė į vieną kitą tarptautinį dokumentą, net į Romos statutą. Romos konferencijos dalyviams nesutarus kompromisinio agresijos apibrėžimo (*Robertson, Geoffrey.*

2006. Crimes A. H.. *New York: The New Press.*), 1998 m. Romos statuto 5 str. 2 d. iš esmės pripažinta ši tarptautinės teisės spraga, nurodant, kad „<...> teismas vykdo jurisdikciją agresijos atžvilgiu tik tuo atveju, kai <...> bus priimta atitinkama nuostata, kurioje apibrėžiamas šis nusikaltimas“. Agresijos nusikaltimų sudėtis nenumatyta ne tik 1998 m. Romos statute, bet ir Jugoslavijos tribunolo statute, kuris, kaip minėta, nagrinėja nusikaltimus, kurie tiek geografiniu, tiek laiko požiūriu artimiausi veikoms, kurių padarymu kaltinami asmenys šioje byloje. Jugoslavijos tribunolo statuto 2-5 str. numato atsakomybę už atitinkamai 1949 m. Ženevos konvencijos sunkius pažeidimus, karo teisės ir papročių pažeidimus, genocidą ir nusikaltimus žmoniškumui. Nė viename iš šių Jugoslavijos tribunolo straipsnių nenumatoma atsakomybė už agresiją ir nė viename Jugoslavijos tribunolo sprendime, net S. M. byloje, nėra konstatuotas agresijos požymis.

Siekiant užtikrinti tinkamą Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų vykdymą ir nuoseklų bei numatomą atitinkamų baudžiamosios teisės normų taikymą, jos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant į tokių nusikaltimų požymių reikšmę, taip pat baudžiamosios atsakomybės principų turinį pagal tarptautinės teisės aktų nuostatas, tarptautinių teismų praktiką (*Lietuvos A. T. 2012 m. birželio 29 d. Teismų praktikos nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų (BK 99, 100 ir 102 straipsniai) baudžiamosiose bylose apžvalga Nr. AB-37-1. Teismų praktika. 2012, 37, p. 453-495*). Tarptautinėje teisėje nesant šaltinių, kurie aiškiai ir nedviprasmiškai nusakytų agresijos nusikaltimo turinį, teismas daro išvadą, kad šioje byloje nėra galimybių nustatyti ir kaltinimo agresija pagrįstumo, nepažeidžiant *nullum crimen sine lege* principo ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 straipsnio.

III. Galiausiai nėra teisinio ryšio tarp agresijos ir kaltinamiesiems inkriminuojamų konkrečių veiksmų (bauginimo bei teroro priemonių panaudojimas prieš humanitarinės teisės saugomus asmenis). Bauginimo ir teroro veiksmų sudėtis *expressis verbis* tarptautinėje teisėje numatyta ne agresijos kontekste, bet 1949 m. Ženevos konvencijos 33 str., Ženevos konvencijos 1977 m. I papildomo protokolo 51 str., ir II papildomo protokolo 13 str. Šias Ženevos konvencijos normas, taiko Jugoslavijos tribunolas bylose, kuriose asmenys kaltinami bauginimu ir teroru (*Galic, (T. C.), December 5, 2003*).

Šioje byloje kaltinimai bauginimo ir teroro priemonių naudojimu neturi teisinės reikšmės, nes kaltinamiesiems neinkriminuojama būtina atsakomybės už tokio pobūdžio nusikaltimus atsiradimo sąlyga, numatyta 1949 m. Ženevos konvencijos 2 str. – karo, ginkluoto konflikto ar okupacijos padėtis inkriminuojamų veikų padarymo metu.

Nesant teisinės reikšmės nenagrinėjamas ir kitos veikos, kuri inkriminuojama kaltinamiesiems šioje kaltinimo dalyje pagrįstumas – kaltinimas sunkių nusikaltimų padarymu. Čia teismas tik pažymi, jog kaltinime nenurodytas nė vienas nukentėjusysis, kuriam padaryti sunkūs sužalojimai. Kaltinimo tekste nurodomi šeši nukentėjusieji patyrę kūno sužalojimus, tačiau keturių iš jų sužalojimai įvertinti kaip nežymūs, likusių dviejų- kaip nesunkūs sveikatos sutrikdymai.

LR BPK 115 str. 3 d. 2 p. nustato, kad priimdamas išteisinamąjį nuosprendį, teismas palieka civilinį ieškinį nenagrinėtą, jeigu kaltinamasis išteisinamas, nes nėra nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčios veikos. Šiuo atveju civilinis ieškovas turi teisę pareikšti civilinį ieškinį civilinio proceso tvarka.

Remiantis tuo, šioje byloje pareikšti juridinių ir fizinių asmenų civiliniai ieškiniai paliekami nenagrinėtais

Vadovaujantis LR BPK 303 str. 5 d. 1 p., nusprendė:

B. M. išteisinti pagal kaltinimus dėl nusikaltimų, numatytų LR BK 100 str. ir 24 str. 4 d.; LR BK 103 str. 1 d., nepadarius veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių;

V. R. išteisinti pagal kaltinimus dėl nusikaltimų, numatytų LR BK 100 str. ir 24 str. 4 d.; LR BK 103 str. 1 d., nepadarius veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių;

Civilinius ieškinius palikti nenagrinėtais.

Nuosprendis per 20 dienų gali būti skundžiamas Lietuvos apeliaciniam teismui per Vilniaus apygardos teismą apeliaciniu skundu.

Teisėjai

Audrius Cininas

Jurgita Mačionytė

Stasys Lemežis